

№ 41 (198) 9 кастрычніка 2000 г.

# НАША НІВА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

## У Бэрліне задумалі новы перадзел Эўропы

*Такі сэнс заявы, зробленай Гансам-Георгам Вікам у Беластоку*

У мінулую пятніцу Радыё Рацыя распаўся дзе зімой: «АБСЭ цягам апошніх шасыці гадоў вяла палітыку далучэння Беларусі да Расей, якая ўступіла на шлях дэмакратызацыі, каб такім чынам дэмакратызаваць Беларусь», — гэтую заяву ў Беластоку зрабіў амбасадар АБСЭ ў Беларусі Ганс-Георг Вік, які ўдзельнічаў у канфэрэнцыі, прызначанай будучыні аб'яднанай Эўропы». Навіна, здатная выклікаць у беларускай сывядомасыці шок.

Беларускія дзяды любяць іншы раз па-філязофску папярэдзіць младых: «Нямеччына яшчэ пра сябе заяўвіць!» Маўляў, гэта з выглядзу немец такі рахманы, але ж колькі ваўка ні кармі, ён сёадно мерыцаў напасыці, толькі тоіца, ня кажа.

І вось — сказаў. Нямецкі дыпламат Вік выказаў пляны сваёй місіі адносна будучыні Беларусі. Яе, Беларусі, як такой, як незалежнай эўрапейскай дзяржавы, не павінна быць. Яе трэба далучыць да Расейскай Федэрацыі.



**Гендерная вайна**

Ева Вежнавец

### ДВАЙНАЯ ЭКСПЛЮАТАЦЫЯ

У лазенцы вурчыць пралка. У дальнім пакой пішчыць трохмесячны сын. Пасыль, як скончы з хатнім спрэвам, мноз траба заніць тэкст са стужкі. Но я яшчэ і гроши зарабляю. Дапамогі чакаць няма адкуль —

муж прыйдзе позна. Думаю, гэтая карціна знаёмая большасці з нас, і зусім не таму, што мужчыны — ледакроўныя пачвары. Сотні раз, нахіляючыся над венікам ці мыўкай, я думаю пра нашу пракаветную цярплювасць, якую так высока цініць мужчыны. Вось, напрыклад, верш, што мой муж прысьвяціў бабулі.

Працяг на старонцы 6.

### РАДА БНР — ЗА БАЙКОТ

Івонка Сурвілла называе ўздел у галасаваныі 15 кастрычніка «падтрымкай варожага Вам акупацыйнага рэжыму»

### ХОД СЭРБСКАЙ РЭВАЛЮЦЫИ

аднаго бульдозера ўрэшце хапіла, каб паваліць рэжым Мілошавіча

### АЛЬМА-МАТЭР-ДЫПЛЯМАТЭР

Самы прэстыжны факультэт БДУ съявіць пяцігадовы юбілей

### ПАДПІСНЫ ІНДЭКС 63125

той пущнай дэмакратыі. Гэта не для нас, а для краінаў-монстраў сусветнай палітыкі спадар Вік паказвае, што беларусам замест незалежнасці будзе дадзеная тая дэмакратыя. Ніхто, праўда, ня ведае, што гэта такое.

Але тут важнае сама гіпотэзычныя гучаныя глагала слова — дэмакратыя

чынуну. Да сцьвяці Бог, ня спраўдзіцца. Скажам пра тое, што спраўдзілася, з тайнага стала яўным пасыль згаданаага выступу спадара Віка. Шэсць гадоў палітыкі АБСЭ, скіраванай на далучэнне Беларусі да Расей, супадаюць з часам прэзыдэнцтва Аляксандра Лукашэнкі. Гэта значыць, што менавіта нямецкую палітычную лінію праводзіць гаспадар будынка на вуліцы Карла Маркса. Скажаце, дзіўна гучыць? А хіба не супадае інтэгральная рыторыка Віка і Лукашэнкі? А хіба не нямецкі парадак нахвалывае ў сваім скандалным інтэрвю газэце «Handelsblatt» кіраўнік РБ? Заўважце, не расейскі парадак, а менавіта нямецкі. I, нарэшце, варта згадаць самы пачатак Лукашэнкавага яшчэ не прэзыдэнтства, а кандыдатаўтва ў прэзыдэнты. Скандал з затрыманнем грузавіка з ягонымі выбарчымі плякатамі. Забытая справа, але згадайце, з якой краіны вёз тыя плякаты грузавік? Дзе яны былі надрукаваныя? У Нямеччыне.

У Беларусі прынята разглядаць Лукашэнку як расейскага стаўленіка. Цяпер, пасыль згады спадара Віка, мы бачым, што гэта як мінімум напалову ня так. Палітычная фігура Лукашэнкі — гэта плён расейска-нямецкіх пагадненінь, якогась найноўшага сакратнага пратаколу, у якім бязь ведама Беларусі і народ да вырашаеща ейны лёс.

Алесь Кебік,  
малюнак Віталя Дудкі



Сэнсацыйная заява ня выклікала буры ў беларускіх галовах. Мабыць, мінуўшы 50 гадоў прыгутіл польнасыць і вастрыло зроку што да спрадвечнага германскага экспансіянізму, што да традыцыйных сакрэтных нямецка-расейскіх пратаколаў, калі дзів'е імпэрскія дзяржавы вынічкалі ѹзвігілі беларускія землі, называемыя называючы гэта ўсё то вызваленнем, то, як цяпер, спрайв дэмакратыі. I паспалты беларус пачаў успрымаш пакт Рыбэнтрапа-Молатава, супольны савецка-французскі парад войскаў у Берасці і

таго «коякнага чацвертага» гэта скама ж абыякава, як і сірэднявечныя наезды фон Юнгігена. Беларус забывае, што і першая, і другая сусветнай вайны былі вынікам прэтэнзіі Нямеччыны на дамінантыне ў сусвеце і на тое, каб вырашыць, якай краіна павінна з'яніцца з маты сусвету, а якай нахай пакуль застаецца. Натуральна, беларускія нацыянальныя інтарэсы ў тых сусветных перадзелах ніколі ня ўлічваліся і на ўлічваюцца. Ніхто не пытается ў беларусаў, іф хочаць яны

Гэткім чынам набываюць выразныя абрэсы дапушчэніі пра чарговую расейска-нямецкую змову ў дачыненіі да Беларусі. Магчыма, пад пырскі шампанскага (верагодна, «Советскага шампанскага») недзе ўжо падпісаны чарговы сакрэтны пратакол аб перадзеле беларускіх земляў, дакладней, аб далучэніі іх да Расей. Цікава, якую плату возыме Нямеччына за гэткі тлусты кавалак? Можа Калінінград?

Але пакінем дапушчэніі на буду-

## Кароткая гісторыя яшчэ адной Літвы

*80 гадоў таму Менскі пяхотны полк першым увайшоў у Вільню на плячах у адступаючых жмудзінаў*

У ліпені 1920 г. чырвоныя войскі вялі наступ на Захад. Першай ахвірай ідэі сусветнай рэвалюцыі мусіла стаць Варшава. Польская дзяржава, звянясленая двумя гадамі баявых дзеяньняў і экспансіі на Усходзе, вырашыла прасіць дапамогі ў Антанты. Прэм'ер-міністар Уладзіслаў Грабскі выехаў дзеля гэтага у Спа (Большага) на канфэрэнцыю ўсходніх дзяржаваў. Краінъя Антанты, што кіраваліся ня толькі прынцамі самавызначэння нацыяй, але і ўласнымі інтарэсамі, паставілі перад польскім прэм'ерам умову: вайсковая і грашовая дапамога Польшчы будзе, калі Варшава адмовіцца ад палітычных прэтэнзій на Вільню і Віленскі край. 10 ліпеня 1920 г. дамова паміж польскай дзяржавай і краінамі Антанты была падпісаная.

Праз два дні, 12 ліпеня, урад Савецкай Расей, які рабіцца зь беларускімі бокамі, перадаў незалежнай Літве ў амбен на изўтраплітэт у савецка-польскім канфлікце Віленскі край з Вільніяй, а таксама Горадню, Ліду, Смургоні, Ашмяну, Нарач і Браслаўскія азёры.

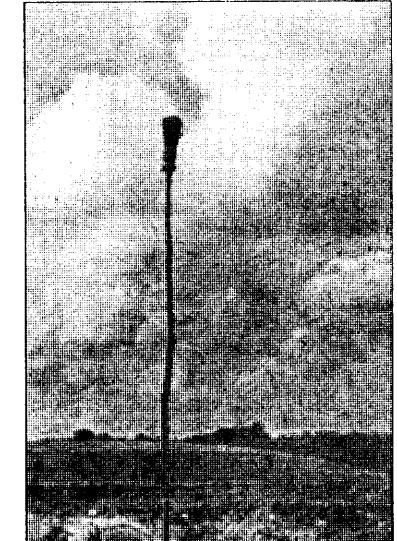
У жніўні-верасні, пасыль славутай бітвы на Вісле, легёны Пілсудзкага адваявалі 12 беларускіх паветаў у Савецкай Беларусі, а таксама Горадню, Ліду, Свінцянцы ў

Літвы. Віленскі край заставаўся ў складзе Літвы, хоць этнічныя летувійцы складалі тутака паводле розных падлікіў ад 5% да 18% (у самой Вільні іх было 4,5%).

Грубая заваёва краю польскімі войскамі выклікала б востры прэтэст з боку Эўропы і Лігі Нацый, таму мусова было шукаць іншыя формы. Прэцэдэнт самавольнага адваявання краю ўжо існаваў. У верасні 1919 г. італіянскі паэт і ультранацыоналіст Габрыэле Д'Анунцій на чале групы ахвотнікаў заваяваў волыні горад Ф'юмэ (Рыеку), порт на ўсходнім узбярэжжы Адрыятыкі, і авбяўсціў аб далучэнні яго да Італіі.

Пілсудзкі, ураджэнец Віленшчыны, выношаў ідэю федэрациі польскага, жмудзкага, беларускага народаў (фактычна адраджэнія Рэчы Паспалітай). Частка беларускіх інтэліектуалаў-палаціфаўлаў, у сваю чаргу, выпрацавала ідэю дзяржаўнага ўтварэння, якое павінна было складаць з трох кантонтаў: Ковенскага (летувіскага), Віленскага (польскага), Менскага (беларускага). Гэтыя наватвор меўся знаходзіцца ў адзінай федэрациі з польскай дзяржавай.

Першай прыступкай для ажыццяўлення наватвор меўся знаходзіцца ў адзінай федэрациі з польскай дзяржавай.



Такім пукамі саломы была пазначаная мяжа Літвы й Польшчы, якую 8 кастрычніка 1920 году перайшлі беларускія жаўнеры генэрала Жалігоўскага

захот Вільні і Віленскага краю павінен быў выглядаць як звычайны «бунт». Роля «бунтаўнікоў» адводзілася Літоўска-беларускай дывізіі пад камандаваннем Люсіяна Жалігоўскага. Дывізія Жалігоўскага складалася на 90% з жаўнеру-ураджэнцаў Беларусі, а значная частка іх, у сваю чаргу, паходзіла з Віленскага краю.

20 верасня Пілсудзкі, галоўны ініцыятар акцыі, выдаў загад аб накіраванні Літоўска-беларускай дывізіі на Гарадзеншчыну, на зімовыя кватэры. 30 верасня ў Беластоку адбылася сустэрэча паміж Жалігоўскім і Пілсудзкім.

Працяг на старонцы 7.

тыдзень нашага жыцьця

## ЗША НЕ ПРЫЗНАЮЦЬ ВЫБАРАЙ

Дзярждэпартамэнт ЗША ў сваім прэсавым рэлізе запэўніў, што Амерыка не прызнае выніку парламэнцкіх выбараў у Беларусі і ня будзе накіроўваць на іх сваі наглядальныя, бо выбары дэмакратичнымі не будуть. Эта ж пацвердзіў намеснік дзяржсакратара ЗША Струб Тэлбат у размове з лідерам "Хартыі-97" Андрэем Саньнікам.

## ЛЯВОНАЎ НА ВОЛІ

6 кастрычніка выйшаў на волю з Ашанская калёніі быль міністар сельскай гаспадаркі Беларусі Васіль Лявонаў. Выпусцілі па амністыі тому, што ст.Лявонаў ўжо за 60, ён ужо адбыў палову тэрміну ды не парушаў рэжыму. Нагадаем, што яго абвінавачвалі ў крадзяніх ды хабары. Сам Лявонаў лічыць, што прычынаю ўсіму ягоныя спробы рэфармаваць сельскую гаспадарку.

## ДРАЖЫН ХОЧА Ў АДСТАУКУ

6 кастрычніка падаў у адстаўку старшыня Магілёўскага аблвыканкаму Міхаіл Дражын. Аляксандар Лукашэнка даручыў Дражыну "вывесыць эканоміку вобласці на якана новы ўзровень", а той лічыць, што ня здолеў даць гэтаму рады. Кажуць, Лукашэнка той адстаўкі можа ў не прыняць.

## "ВОЛЬНАЯ СЦЭНА" ЖЫВЕ

Тэтар "Вольная сцэна" выходзіць з падпрадкавання Міністэрству культуры. Пра гэта абвесьціў на адкрытым тэатральнага сезону на "Вольнай сцэне" нязменны кіраўнік тэатру Валеры Мазынскі. Частка актораў пры гэтых словамах расплакалася праста на сцэне. Палова актораў выйшла разам з ім, забіраючы з сабою знаёмую назыву. "Вольная сцэна" будзе існа-

ваць самастойна, арандаваць сцэны. Магчыма, тэатру дапаможа ў працы зінны драматург Аляксей Дудараў, а ачольваны ім Саюз тэатральных дзеячаў возьме вольны тэатр пад сваё крыло.

## 900 ГОД ДАВЫД-ГАРАДКУ

На мінульм тыдні Давыд-Гарадок сівятаваў сваё 900-годзідзе. Падфарбавалі фасады дамоў, падрамантавалі вуліцы.

## ПРАЦОЎНЫ ДЗЕНЬ ЧЫНОЎНІКАЎ – 39 Да 18

З 2 кастрычніка 2000 года міністэрства і іншыя органы дзяржаўнага кіравання Беларусі перайшлі на ранейшы рэжым працы: з 9-й да 18-й гадзіны, перапынак на абед — з 13-й да 14-й гадзіны. З 1 лістапада 1999 г. працоўны дзень чыноўнікаў спрабавалі перасунуць на паўгадзіны (8.30—17.30), але гэта стварала вялікія перагрузкі на транспарце.

## БАНК "БЕЛБАЛТЫЯ" ПАЗБАЎЛЕНЫ ЛІЦЭНЗІІ

Напулярнаму сярод прыватных укладчыкаў банку "Белбалтыя" не працоўжана ліцензія на прыцягненіе прыватных укладаў. Пакуль невядома, ці адаб'еца гэта на інтэрсах тых, хто трывалу ў ім гроши. Кіраўнік Нацбанку Пятро Пракапович заявіў, што банк не парушаў законаў, але апынуўся ў суітвасці, калі ягоны замежныя актыўы не ўдаецца прадаці і вярнуць гроши ў Беларусь. Сп.Пракаповіч заклікаў мэдіи стрымана пастаўіцца да суітвасці, каб сярод укладчыкаў ня ўзвініла панікі.

## БЕЛАРУСКІ СУПЭРТАНК

Танк, які змайстравалі на беларускім прадпрыемстве "Мінатор-



8 кастрычніка Маршы Свабоды адбыліся ў 22 гарадох Беларусі

сэрвіс", можа навесьці жах на каго заўгодна. Машына-забойца пад наезвам 2T яна мае аналягаў у сівеце. Яна зробленая паводле тэхналёгіі "стал", а таму амаль избачная для радараў, рухаецца з хуткасцю 100 км у гадзіну (звычайні танк рэдка калі развівае 70), мае запас ходу 1000 кіляметраў (сучасны танк — каля 600). Дзейнічае аўтаномна, прызначаны для глыбокай выведкі і дывэрсійных апрацыяў. Гэта першы танк, цалкам збудаваны ў Беларусі. Ды толькі і нам, і нашым суседзям набываць такія танкі задорага. Але на мяснную зброю пакупнік заўжды знойдзеца. Нездарма відзеца распрацоўка мадыфікацыяў 2T для гарачага і халоднага клімату.

**Паводле паведамленняў агенцтва БелаПАН**

бесць важкім захаваныне перасенасці пакаленіяў" і дадаў: "Мы мелі добрых кіраўнікоў і трэба заўсёды паважаць сваіх папярэднікаў".

Якраз у гэты дзень стала вядома, што першы кіраўнік незалежнае Беларусі Станіслаў Шушкевіч, які атрымліваў ціпер пэнсію з дэдзіні на месяц і на якога менская міліцыя распачала пасыль "Маршу Свабоды" сапраўдна паліяваны, вырашыў падаць у суд пазоў на Лукашэнку, бо той звінаваціў эксплікера ды ўсіх удзельнікаў белавескага супротиву 8 сінтября 1991 году ў атрыманы "мільярд" дэдзіні" за скасаваны СССР.

Аднак выдзеленыя ў папярэдній цытате слова набываюць асаблівы сенс, калі прачытаць апошні сказ у інфармацыі "Інтэрфакс-Запада": "Як паведаміў Прэзыдэнт краіны, ён наважаны ў пайбліжэйшы час азанёміца з архіўнымі дакументамі ў справе трагічнай гібелі Пятра Маштрава".

З чаго б гэта? Гледзі пачатак...

**Зыміцер Калярадзкі**

сяц. Прымоўць яе амаль ва ўсіх шапіках. А кашгуре яна на цэлую 25% таньней!

## Падпішы добрых людзей!

Дзякуючы нашаніўскай акцыі салідарнасці "Падпішы сябра" 57 нашых чытачоў, што ня мелі сродкаў, каб падпісацца на газэту, атрымалі падпіску на "НН". Ды ў рэдакцыі і яшчэ засталіся гроши на падпіску.

Падчас акцыі салідарнасці выявілася, што многія ўстановы хацелі бы выпісаць для сваіх бібліятэк "Нашу Ніву", але таксама яна маюць за што. Дык давайце дапаможам ім. Да сябіце нам адрасы бібліятэк, школьнікі, універсітаты, больніцы, турмаў, дзе ў "Нашай Ніве" маюць патрэбу. А ўсе, хто хаецца бы дапамагчы нашым небагатым установам падпіскаю, паведамце пра сябе рэдакцыі.

**Наш тэлефон (017) 213-32-32,  
электронны адрес niva@user.unibel.by.**

Пакажам сабе ды іншым, што незалежнае беларускае грамадзтва сапраўды існуе!

# Слава неўміручым

"Я нарадзіўся на гэтай зямлі, гэта мая зямля, тут я і памру, чаго б гэта міе пі каштавала", — звязаў сваім журавіламістам у Бабруйску Аляксандар Лукашэнка, каментуючы сътукально з мажлівым наданнем палітычнага прытулку Слабадану Мілошавічу. Лукашэнка лічыць, што падобную пазицію мае й Мілошавіч.

На гэтай суперцытате можна было б і спыніцца, але тэма съмеркі атрымала нечаканы практык наступны дзень ужо ў Менску, дзе адзначалі 20-гадзідзе аўтакатастрофы, у якой загінуў Пётр Маштрава.

"Пётр Маштрава" — першы сакратар ПК кампартыі Беларусі, Герой Савецкага Саюзу, Герой Сацыялістычнай Працы, які дагэтуль застаўца ў краіне адным з найблізьшых папулярных грамадзкіх палітычных дзеячаў рэспублікі", — паведаміла блізкая да Лукашэнкі агенцтва "Інтэрфакс-Запад".

**НАША НІВА**  
Думай па-беларуску!

## Падпіска на 25% таньней!

"Наша Ніва" — гэта 12 старонак інфармацыі і камэнтару пра падзеі ў Беларусі і сівеце штотыдня, беларускі погляд на ўсё, паўнакроўная беларуская культура, не знявечаная саветынай, жывы голос незалежнага беларускага грамадзтва. Дык падпісвайцеся, калі ласка! Падпісны індэкс 63125. Падпіска на "НН" прымоўць на любой пошце, у любым шапіку "Белсаюздруку".

Падпіска на трэх месяцы каштует: для менчукоў на шапік ці краму "Белсаюздруку" — 520 рублёў,

звычайна на пошце ці ў "Белсаюздруку" — 672 рублі.

Менчукоў! Падпіска на шапік вельмі зручная: абыходзіцца таньней, чым купляць штотыдня, а забіраць можна хоць у панядзелак, хоць калі хочаш, нават праз ме-

сяц. Прымоўць яе амаль ва ўсіх шапіках. А кашгуре яна на цэлую 25% таньней!

## Падпішы добрых людзей!

Дзякуючы нашаніўскай акцыі салідарнасці "Падпішы сябра" 57 нашых чытачоў, што ня мелі сродкаў, каб падпісацца на газэту, атрымалі падпіску на "НН". Ды ў рэдакцыі і яшчэ засталіся гроши на падпіску.

Падчас акцыі салідарнасці выявілася, што многія ўстановы хацелі бы выпісаць для сваіх бібліятэк "Нашу Ніву", але таксама яна маюць за што. Дык давайце дапаможам ім. Да сябіце нам адрасы бібліятэк, школьнікі, універсітаты, больніцы, турмаў, дзе ў "Нашай Ніве" маюць патрэбу. А ўсе, хто хаецца бы дапамагчы нашым небагатым установам падпіскаю, паведамце пра сябе рэдакцыі.

**Наш тэлефон (017) 213-32-32,  
электронны адрес niva@user.unibel.by.**

Пакажам сабе ды іншым, што незалежнае беларускае грамадзтва сапраўды існуе!

# Ня зловіш!

Акцыі пад лёзунгамі "Не — выбарчаму фарсу" і "Сёньня Мілошавіч — заўтра Лукашэнка" сабралі ўсёй краіне 10 тысяч чалавек, хоць толькі ў 9 гарадах з 23-х, дзе былі пададзеныя заяўкі, улады дазволілі мітынгі.

"Народнае Грамады", а таксама адзін чалавек за дзень да мітынгу — "за расклейванье ўлётак". Меў рапцию бэнэфіст, арганізатар мітынгу, калі прыехаў на акцыю на ровары — пасыля ўсе мы назіралі, як міліцыянты бегаюць за ім, каб "скласці пратакол". Аднак не злавілі.

У Віцебску, дзе на мітынг сабраліся 500 чалавек, было затрымана сямёра, у Салігорску — троє, з іх двое менчукоў, у Рагачове ўлады забаранілі акцыю, а мікраўтобус з гасцініцамі з Менску нават не ўпсыціў ў горад. Аб агульнай колькасці затрыманых казаць пакуль рана — арысты працягваюцца. Напрыклад, як паведамляе нам наш магілёўскі карэспандэнт Сымон Глазіштэн, там на несанкцыянаваны мітынг сабралася каля 100 чалавек і амаль столькі ж міліцыянатаў. Падчас акцыі ніколі не затрымалі, але пасыля АМАП ачапіў управу БНФ, і колкі чалавек затрымаюць — пакуль невядома.

А то, што людзей было не так многа, як хацелася б — дык гэта толькі з-за таго, што беларусы ў адборачным матчы чэмпіянату съвету па футболе праігравалі палікам зь лікам 1:3. Людзі расцяраваны... Дык змагаймася за іншую ўладу -- пры гэтым мы на выйграем.

**Андрусь Белавокі**

Сёлета спойнілася 100 гадоў з дня народзінаў вядомага беларускага опэрнага сьпевака Міхася Забэйды-Суміцкага. Гэты беларус съпявай на 18 мовах съвету, ягоныя дыскі выхадзілі ў ЗША і Канадзе,

Польшчы і Чэхіі... Ён пакарыў сцэны Міяна і Харбіна, Прагі і Берліна. Нарэшце яго голас пачуе і Беларусь.



**11 кастрычніка а 18-й гадзіне ў кінатэатры «Зымена» адбудзеца сустрэча з выдаўцамі, якія рыхтуюць кампакт-диск з песьнямі Забэйды, і паказ фільму «Вяртаньне Міхася Забэйды»**

Даведкі праз тэл.: 235-35-42

# Ці пойдзе?

Ці зьбираюцца на выбары 15 кастрычніка дзеячы беларускай культуры?

Міхась Тычына, літаратура-знаўца:

У савецкія часы я на такія выбары браў адміністрацыі — як быццам ехаў у камандзіроўку. Цяпер німа чага таіцца, таму я байкатую выбары адкрыта.

Валік Грышко, лідэр рок-групы "Беларускі клімат":

Абавязковая пайду. Хаця б таму, што ніколі раней не галасаваў і пачуваю сябе ў нейкім сэнсе вінаватым за тое, што адбылося і зараз адбываецца.

Леанід Галубовіч, пісьменнік:

Пэўна, што не. І жонка мая таксама ня пойдзе. Чаго ісці, калі Амэрыка не признала і Эўропа не признала.

Вячаслаў Корань, саліст рок-гурту "Ўліс":

Не пайду, бо лічу гэтыя выбары бессенсоўнымі. Яны пройдуць пад наглядам адміністрацыі і будуць, мякка кажучы, недэмакратычныя.

Васіль Сёмуха, перакладчык:

Выбарчую палатку не выбирай. Пачакаю, пакуль албулуцца сапраўдныя выбары.

Альгівала Ганна Штэйнман

# Спыніць наступ дыктатуры!

Заява Старшыні Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь на прэзканфэрэнцыі. 19 верасня, Вільня

Як уж неаднаразова паведамлялася, Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь лічыць рэальным выхадам з канстытуцыйнага крызысу, які склаўся ў Беларусі пасля дзяржаўнага перавароту (лістапад 1996 г.), канструктывных перамовы паміж усталяваным у краіне рэжымам і апазыцыйным яму сіламі. У сувязі з гэтым я янич раз хачу выказаць удзялчанасць кірауніцтву АБС і іншых міжнародных арганізацый, а таксама парламентам і ўрадам цылізаваных краін, якія з самага пачатку не признали легітімнымі так званы лістападаўцы (1996 г.) рэфэрэндум і падтрымалі Вярхоўны Савет як адзіны заканадаўны і вышэйшы прадстаўчы орган на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. Хацеў бы адзначыць і тую вялікую працу, якую правялі КНГ, Рабочая Група АБС, па Беларусі і Тройка Прадстаўнікі АБС, Эўрапарламэнту і Парламэнцкай Асамблеі АБС, загляю, што надуманныя выбары ў так званую "Палату", якія дыктатарскім рэжымом зьявіліся прадставіць ў Беларусі ў кастрычніку 2000 году, ня могуць лічыць легітімнымі з самага пачатку.

Аднак, як Старшыня Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь і кіраунік беларускай дэлегацыі ў Парламэнцкай Асамблее АБС, загляю, што надуманныя выбары ў так званую "Палату", якія дыктатарскім рэжымом зъбіраеца правесць у кішэнныя орган дыктатура, які нават ня мае права заканадаўчай ініцыятывы, ня кажучы ўжо пра ўладнія функцыі.

Пад прыкрыццем перамовы дыктатар і створаны ім прарасейскі і па сутнасці акупацыйны ў адносінах да беларускай народу рэжым працягвае рабіць сваю злачынную спрабу — вычыщаць беларусаў з ураду Беларусі, далей змыкацца з прадстаўнікамі шавіністичных колаў Расеі і кіраунікамі экстремісцкай камуністычнай плыні, якія ставяць сваёй задачай інкарпарацыю Беларусі ў склад Расейскай Федэрэцыі. Гэта аслабіва не бывае, якія і таму, што ў самай Расеі сенясы да ўлады прышло КГБ і ўсталёўваеца дыктатарскі рэжым.

У сучасны момант з боку дыктатарскага рэжыму, як таго і трэба было чакаць, зъдзісніяеца падтасоннікі пры інформаваны насыніцтва Беларусі аб Рэкамэндацыях і Заключэннях Трэцяй Тэхнічнай Канферэнцыі АБС, якія адбыліся ў Вене 30 жніўня 2000 году. Яе рашэнніе накіраваць у Беларусь тэхнічную місію падацца людзям як рашэнне АБС прыслучае на выбары гаўнаваргаскіх міжнародных назіральнікаў, што нібы аўтаматычна прывядзе да прызначэння гэтых выбараў легітімнымі.

На жаль, трэба прызнаць, што элкай хлускі з боку дыктатарскага рэжыму спрыяе адсутніцце прынцыповай ацэнкі Трэцяй Тэхнічнай Канферэнцыі АБС рэзольгату, якія становішча ў Беларусі і прыняцце ёю рашэння на накіраваны на выбары ў Беларусь тэхнічнай місіі зь незрозумелымі для насыніцтва паўночтвіямі.

У сувязі са сказанным я з'вяртаюся да Старшыні Парламэнцкай Асамблеі АБС, кірауніка Рабочай Групы АБС па Беларусі спадара Адрыяна Северына, з просьбай пераглядзець, згодна з пунктом 10 Заключэння і Рэкамэндацыі Трэцяй Тэхнічнай Канферэнцыі АБС, рашэнніе, принятые 30 жніўня 2000 году.

Пакуль ня позна, траба спыніць наступ дыктатуры ў Беларусі!

19.09.2000

Сямён Шарэнкі

# ТЭЛЕВІЗАР

# Праўда, якую ўвесь съвет ведае

Рада Беларуское Народнае Рэспублікі Прэзыдымум

## ЗВАРОТ

### ДА БЕЛАРУСКАГА НАРОДУ

Дарагія Суродзічы!

У гісторыі кожнага народу, як і ў жыцці кожнага чалавека, ёсьць ключавыя мамэнты, ад якіх, можа, залежыць будучыня гэтага народу ці гэтага чалавека.

І вось такім ключавым мамэнтам для Беларусі будзе дзень 15 кастрычніка 2000 году, калі народ наш будзе мець змогу сказаць дыктатарскому рэжыму, што хопіць зьдзекавацца з яго ды іглаць яму, што ён сам таксама мае права быць вольным у сваім дзяржаве, але сам вырашыць свой будуць, мякка кажучы, недэмакратычныя.

Не дарма ўлады не дапускаюць апазыціі да сродкаў масавай інфармацыі. Лукашэнка і яго маскоўскія паглечнікі добра ведаюць, што найбольшая для іх небяспека — гэта праўда, звычайная праўда. Праўда,

якую ўвесь съвет ведае, апрача Вас, мае дарагія суродзічы. Бо ўлады дазваляюць Вам чуць і бачыць толькі тое, што яны хоць, каб Вы чуць і бачылі.

Праўда пра Беларусь — гэта ізаляцыя, у якой знаходзіцца наша краіна дзякуючы спартанізму уладаў і дзеяць якой Вашае жыцціце робіцца штограз цяжкім.

Праўда пра Беларусь — гэта эміграцыя здолней і працавітай моладзі, якай на можа сабе зарабіць на людзкіх ўмовах жыцця на Бацькаўшчыне, бо рэжыму не патробыў людзей з ведамі і з ініцыятывой. Лягчай кіраўцаў тым, хто моўчукі задавольваеца кусочкам хлеба з салам ды кубкам радыцынага малака... Праўда — гэта куды лепшае жыццё ў іншых краінах, кіраўнікі якіх дбаюць аб дабрабыце сваіх людзей, а не стараюцца прадаць іх чужой імпэріі за пару

чырвонцаў. Праўда — гэта небяспека, якая пагражае нашай дзяржаве стратай найбольш ценных яе каштоўнасцяў, яе свабоды і незалежнасці.

Дыктатар ня хоча, каб людзі чуць праўду, бо добра ведае, што калі ён дайшыла да народу, дык народ пагнаў бы яго так, як румыны пагнали Чаўшеску, а сэрбы цяпер гоняць Мілошавіча...

Дарагія суродзічы, не дазваляйце Вашым ворагам зьдзекавацца з Вас. Пакажце съвету, што Вы — паўнавартасны, жыццяздольны народ. Ня ѹдзелец галасавацца 15 кастрычніка, бо голас Ваш будзе лічыцца падтрымкай варожага Вам акупацыйнага рэжыму. Зрабіце з гэтай даты ключавы мамэнт у гісторыі нашага народу, каб сталася яна пачаткам новай эры ў жыцці вольнай, незалежнай і заможнай Беларускай Дзяржавы.

Жыве Беларусь!

Івонка Сурвіла,

Старшыня Рады Беларускай

Народнай Рэспублікі

# Выбары-Шмыбары

Учора ў Літве адбыліся ўсесагульныя выбары ў Сойм краіны. Згодна з прагнозамі, кіраўнічы Саюз Айвіны на чале з Вітаўтасам Ландсбергісам можа падзяліцца паразу. У папярэдніх аптычаннях насыніцтва першыя месцы займалі Сацыял-дэмакратычнае каліцтва і Новыя саюз, прадстаўленыя імёнамі першага прэзідэнта незалежнай Літвы Альгірдаса Бразаўскаса і былога генэрал-пракурора Артураса Паўлаускаса. Праўда, аналітыкі кажуць, што півднічная партыя не атрымае абсолютна большасці, і ўрад у выніку, хутчай за ёсць, будзе кааліцыйны. Ня стане загадвача, як яно там будзе. Але ўжо цяпер з падзяліцца можна дапусціць, што пры змене ўлады агульная ситуацыя з дэмакратычнай і правамі чалавека ў Літве на зменіцца. Па-першае, таму, што яны маюць атрымаць падтасоннікі з боку падзяліцца, пры ўсей розніцы іхніх поглядаў, на першыя месцы ставяць нацыянальныя інтарэсы краіны. Па-трэцяе, яшчэ адна зарука — тэя іміджавая рысы, якімі кандыдаты імкнуться «падкупіць» народ. Гэта інтэлігентнасць, забясьпечанасць, розум, адкрытысць, спакой. Маўлін, мы ўжо сваім чалавечым якасцямі паказываем вам, якога кіштлту палітыку будзем працоўдзіць і якую атмасфэру ствараць у краіне.

Параўноўваючы гэтыя тры асноўныя характеристыкі літоўскіх выбараў з тымі агітацыйнымі кампаніямі, якія праходзяць сёняня ў Беларусі перад выбарамі 15 кастрычніка ў кішэнныя і бясправныя парламенты Алляксандра Лукашэнкі, асабіста я не адчуваю нічога, апроч зайдз-

## ПОШТА РЭДАКЦЫ



# Затрыманыя актыўісты

Салігорск — Андрэй Лапановіч і Зыміцер Тычына;

Маладчына — Тадэвуш Шусыцкі;

Сярод прысадаўців вылучаюцца свайгемнікі штрафа менчукам Сяргею Шынкевичу (150 мінімальных заробаку) і Ўладзімеру Раманоўску (10 сутак арышту). Праваабаронцы цэнтар "Вясна" паведамляюць, што за ўдзел у акцыі "Байкот-2000" у Беларусі былі затрыманыя або засуджаныя больш за 100 чалавек.





## МОВА - 2000

## ПРОЗВІШЧЫ

І чэхі, і палікі, і летувісы, і расейцы на пісьме і ў вымаўленыі маюць у прозывішчы адзнаку, хто гэта — мужчына ці жанчына. Прыкладам, Вондрачка — Вондрачава, Сухоцкі — Сухоцкая, Міранда — Міранава, Баранайскі — Баранайскена. А мы маем Бакач — Бакач, Фляшонак — Фляшонак, і пакуль ня высьветліш імя, то і не дасі рады, спадр гэта ці спадарыня. На мой густ, трэба смысли ўжыванія старую беларускую форму ўтварэння жаночага прозывішча: Бакач — Бакачова, Фляшонак — Фляшонава. Але мажліва, чытачы маюць іншыя думкі ці варыянты — цікава пачуць іншыя меркаваныі ды прапановы.

Уладзімер Аніськевіч,  
Баранавічы

## Ад рэдакцыі

Мы маем народную форму на -іха/-ыха (Бакачыха) і форму, якая ўжывалася пераважна шляхтаю і зафіксаваная ў старых дакументах — на -ова/-ава/-ёва. Першая мае выразна гутарковая (каб не сказаць прастамоўна) адцененне, а паслядоўна выкарыстаныне другой павядзе да непараразумення. Як адрозніць жонку Фляшонка ад жонкі Фляшоніка?

Аляксандар  
Урбанович, Гомель

## Ад рэдакцыі

“Поза” — слова, якое з француское мовы (pose) разышлося па ўсіх эўрапейскіх мовах і дало багата вытворных. Паходзіць яно ад лацінскага корані.

Пастава бывае ня толькі стоячы, а і, напрыклад, седзячы. (Клышка падае прыклад: “Ен сядзе ўсё ў той жа паставе” з каго бы выдумалі? — з Шамякіна!) Бывае пастава шы.

Нічога немагчымага ў выразе “паза лотасу” не чуваць, “пазыція лотасу” гучыць менш канкрэтна, але таксама магчыма. Стары аўтары, у тым ліку і аўтары слоўніка, не баяліся і такога слова, як “палахоньне” (цела, напрыклад). Ёсьць і па-ўкраінску положення.

“Фігура” паходзіць з лаціны, дзе азначала абраз, албічча, выгляд, форму. Пра “фігуру дзяўчыны” казаць можна; здаецца, такое ўжываньне агульнаэўрапейскае. “Сыльвэтка” — палінізм, ёсьць у некаторых беларускіх гаворках. Ня дзіва, што яе недзе пераклалі як “слуэт”, бо ад гэтага францускага слова яна і паходзіць (а француское слова — ад прозывішча францускага пісменніка і фінансіста XVIII ст. Silhouette, які прыдумаў рабіць абрысы твару ў профіль паводле ценю).

Пра “ф” і “х”. Гук “ф” у беларускай мове, як і ў шмат якіх іншых, калісці сапраўды не было. Цяпер — ёсьць. Слушна, што замена “ф” на “х” у запасычаннях іншы раз дае гумарыстычны ўзрост.

Трохі агульных заўваг. Па-мойму, падлік словаў у сінанімічным раздзе нейкай мовы і спроба дагнаць да гэтай лічбы адпаведныя беларускі рад — занятыя малаплённы, бо абстрактны. Слова набывае значненне ўва ўжытку. Этымалёгія (напр., “постаць” і “пастава” ад “стаяць”) грае пабочную ролю. А эўрапейскія запасычаны ў нас вельмі часта маюць шырэйшую спалучальнасць за беларускія словаў.

М.Р.

## ПРАПАНЮ НАСТУПНЫЯ СЛОВЫ

Напісаць мяне натхні артыкул, у якім уздымаецца вельмі важная і неабходная мэта рэфармаванія і ўздыму роднае мовы. Галоўнай мэтай пры рэфармаваніі зьяўляецца пазбаўленне мовы ад расейскіх і польскіх слоў. Замест польскіх “інтарэс” і “кіроўца” можна выкарыстаць крывіцкіх “цікавасць” і “дружка”, расейскіх “аўтамабіль”, “мороженое” і новыя “самаруховец”, “мэржылінка”.

Таксама пры ўтварэнні новых, сучасных словаў неабходна надаць прагражосць, сцяпячыць, калі спатрэбіцца, але неабходна парушыць правілы напісанія.

Я прапаную вымаўляць “о” як [ё] і слова, якімі карыстаюцца ў суразмове:

Расейская — ліцьвінская К.-  
ліцьвінская л.

Шофер — Дружка — Družka

Аўтомобіль — самаруховец — samaruchowiec

Даецца адпаведнік “постаць”. Тут зноў

## Мороженое — мэржылінка — meržžlinka

Открывалка — аднердолінік, ад-

чынчык — adnerdolnik, adčupčuk

Холадная погода — эмэрзывія — nadworp'e — zmeržliwe nadworpje

Тусовка — адпачня — адпрачнія — tusevka — odpachnia

Клей — лепак — lepak

Кола — глясцік — hlaščik

Храм:

1. уніяцкі

набажня — ліцьвінская — nabažnja

līciwinska

2. каталіцкі



рымская — паваžnja rymskaja

3. праваслаўны

турэчынская — паваžnja turečynska

Кипа (листовок) — рэза (ülötak)

(Ластоўскі) — reza (ülötak)

Пробка — корак — korak

Акция (любові) — бонда (kachan'ja)

Наморднік — напысультнік — napysulnik

Угол — конус — konus

Табурет — стаўчык, ставец (Lastoўski) — staúčyk, stawiec

Ручка — пэнсіш — pensis

Книга — кнішка — kniščka

Zmicer, Minsk

## Ад рэдакцыі

Называць кіроўцу дружкам — не паразуменіне: дружка — гэта шафер (на вяселле), а кіроўца — шафер (за рулём).

У “самарухоўцы” супіск — овец, які ўтварае назыв асабаў, а прадметаў — толькі як выключненне (“дзыму-хавец”). Накажучы ўжо пра грувасткасць — на цэлы склад больш, чым у слове “аўтамабіль”.

“Мэржылінка” — мабіць, ад кораню “мерз-”, але дзе падзелася мяккасць “м” і адкуль звязлася “ж” — і, галоўнае, якім трэба быць энтузіястам, каб гэтае “рэзъяз” вымавіць? “Мірэльніка” гучала бы неяк больш па-людзку. Ну, можа некаму і спадабаецца...

“Аднэрдолінік” — няясна, ад якога кораню. Адно ясна, што не ад беларускага. “Аднычык”, па-першае, не вызначаецца мілагучнасцю, а па-другое, утвораны супіскам -чык, з якім назывы прыладаў дзеяньня ў беларускай мове рэдкі і пераважна — на калі не выключна — запасычаныя. Справедчнае — даражайшэ.

## М.Р.

У сінанімічніх

справедчыні

# Гендэрная вайна,

альбо Чаго хоча жанчына

Працяг са старонкі 1.

Здаецца, выхаваны дзеци, ўчукі.  
Зямлі ададзена шмат працы,  
Але пляшотнасць не згуబілі  
рукі.

Здаецца, ёсё ў жыцьці  
спазнала,  
Шмат лёс пасляй  
выпрабаваньня —  
Нікому скардзіца ня стала.

Напэўна, ісціну знайшла,  
Але сказаць нам не пасъпела —  
Так нечакана адышла.

Даруем ёсё, што помнім альбо  
не.  
Праводзім у апошні шлях зъ  
вялікім стмукам.  
Свято загасла у радным  
акне.

Я люблю гэты верш, бо ён закончаны. Ні адніць ні дадаць. Жыцьцё — любоў — съмерць — і памяць блізкіх. Працавітасць, незласльвасць, маўклівая мудрасць, не-патрабавальнасць. Ахварынае служэньне. Тыя вартасці, якімі вызнанчаецца ў Бібліі любоў. «Ісцінная любоў не патрабуе свайго.» Текерай пісаў, што найлепшы твор зямны — сапраўдная ледзі: сціплая, поўная сарамлівасць, анёльскай чысціні, дараваньня і пакоры. Гэты партрэт Вам нікога не нагадвае? Такою была маці Марыя.

Цяжка пазбавіцца ад двайноге эксплоатації, калі яна замацаваная ў культуры і рэлігіі. Калі ідэал заклікае быць простай і пакорлівой, захавальніцай утульнага дому і добраі працаўніцай. Гэта двайнама нагрузкa, вышынсканые сокуў дзеци реалізацыі і ў сям'і, і ў грамадстве. Калі ты жанчына, ты мусіш давесці, што ты яшчэ й чалавек. Мусіш адбыцца. Я не гатовая паўстаць. Я могу прымусіць мужа варшы боршч і праць дрэўны. Дапусыці, я прымушу яго, ёсць такія методыкі. Але потым, калі захочаша яго на дамінацыі, я не змагу атрымаць яе ад прырученай істоты, што мые, шые і працялізу. Мне патрэбен мужчына-дамінант, істота невядомай мне, недаступнай прыроды. Нешырлівы, ён ня любіць корпаняня і нятворчай хатніе працы. Думаю, ён ня здолее так хутка пазыбіраць голкі з падлогі, як я. Ён сілэ і вымысьліць машыну для зборання голак. Па тыпе матгіта і мінашукальніка. Ён з захагленнем распавядзе, што вынайшаў альга-

рытм — як найэфектыўней працаўца на двух рознаскладаных агрэгатах, так, каб ня страціць ні сэкунды часу. А я, калі міно былізу, працуя пляюхі, пішу артыкул і мялю каву, гэты альгартм распрацоўваю інтынктыўна. У мене не марнуеца ні сэкунды. Я не хаджу ад пралкі да праса з пустымі рукамі, але нісу выпранае, каб па дарозе павесіць на сушку. Адначасова я думаю пра жаночую вышэйшасць. Каб жа нас дапусыці, у палітыку, музыку, літаратуру, мастацтва — вось мы далі б дыхту. З нашай жарсыцо, і халоднасцю, і цярпеньнем зацятага рыбака... Але мы ёсё гэта зберагаем для хатаў, каб там весьці бітвы з мужкам, дзецим, эскадронами бруднага посуду і падлогай — плянтацый съмецца й пылу. Так пакорлівасць — пачуцьце хутчэй рабскае, чым пахвальнае — стаецца прадметам нашае пыбі. Мы носімся з нашай ахварынасцю, тыкаючы яе мужчынам пад нос.

А ці спрабавала каторая сесці за стол перамовай «з агіднымі бокамі» і падзяліці хатніе авязкі? Можа, таўхаючыся ўдваіх на кухні, мы склалі новую гармонію дэвлюх роўных і годных істот, і наша хаканье зрабілася б багацейшым на эдценіні? Я ведаю аднаго мужчыну, які шые такіх жывых і мілюткіх звяркоў! Зіх сымлеша і плача, і готовы барапіці іх да апошніяй кроплі крыва. Ягоныя баршчы і печаныя гусі найсмачнейшыя ў сувеце. Ен марыцца стаць бобісцярам, але бацца, што з яго насымяюща бытая супрацоўнікі (служыў у АМА-Пе). Мы з ім няволынкі стэрэатыпаў. Мужчына — гэта... Жанчына — яна павінна... Самае цяжкое — стэрэотыпы, якія ў табе.

## ЗГРАБНАСЦЬ ЯК ЗБРОЯ

Сцівярджаюць, што акрамя вайны з мужчынам, вядзенца яшчэ вайна за мужчыну. І ў гэтай вайне фігура — не апошнія зброя. Тут прыходзіцца змагацца з малуткімі культам ежы, выпечанымі стагодзінамі. Гарбата з тортом у кампаніі прыяцелек, смачны амлет з ціківым фільмам, арэшкі на вуліцы, кава з газэткаю. Глыбокія пяцельні, у якіх нешта скірчыцца і пахне. Залацістыя тушки птушак. Свінчыя кумпляк — ружовы з белым. Чарнюткі хрумсткі хлеб. Батон з кефірам. Ранішняя какава. Мы, жанчыны — ахвары індустрыі харчавання. Тлушч — наш галоўны вораг.

Кажуць, ён адкладаеца ў кабеты ў два разы хутчэй.

Дапусыцім, аднак, што мы началі сесці мюслі, тварожакі ды сырную расыліннасць — тое, што належыць чалавеку. Складаная ежа сыходзіц і вызыжле час і мейсца — для чаго? Куды падзець пліту, імбрычкі, рондлі, часнычніцы, сатэйнікі, тостэр, друшляк і сігачка, мясарэзку? Як скрыстаць той вялізны кавалак часу, які вызваляеца ад прыгатаванья і падлання ежы???

Зрабіцца занудаю, якая ўсюль вывучае мовы альбо займаеца фізычнымі практикаванынімі, напрыклад, сыдзіске і расыліскае ягадыці ў трапейбусе? Пастаяннае самаразвязвіцца? Навошта? Праз кароткі час ад нас застануцца адны шчэлепы пад кустом.

Але з другога боку — ёсць розніца — лёгка ўзбягчы на крутыя прыступкі съмерці альбо узлезыці, сапучы, цягнучы артрытныя ногі, перароджаныя суставы, гемаройныя шыпікі, вялізныя адвіслыя клубы і грудзі. Як гэтыя саўковыя бабкі з нашага двара — не разబярэш, каму 50, а каму 70. А тут цок, цок, цок — у кепцы, кашулі і джынсах прайшли суседка. Чытаючы газету на хаду. Ёй 53 гады. Не, тут ёсць выбар. Я хачу быць больш мабільнай, хутка арыентавацца ў сітуацыях, вывучыць некалькі моваў, выліціца павагу, спараджыць ідзі, заўсёды добра пачувацца, валодаць сваім часам і эмоцыямі. Жыць у поўны рост. Езьдзіць на белым кані. Мець дыстанцыю з людзмі.

Аднак зазвычай мы зрываемся, бо мы толькі слабавольныя грешніцы і не валодаем сталёвай, нечалавечай воляй, якая больш пасуе шатану. Сыр тофу ды кабачкі пусцяюці і робяцца здабычай мушак-дразафілаў, якія далікатна віюцца ля сметніцы. Цэлы дзень ямо чакаляду ў эзофір, засымечваем вантробы. Печанае куранія. Каналка зь вяндлінаю, брыкет плямбіру, драбок халвы, два сырочки з глязураю; катлета з бу-



каткай калі яткі з надпісом «Эберт-Нарпіт. Смачна. Хутка. Па-беларуску» (нарпіт — напэўна, народнае пітаныне). Пакецик салёнай кукурузы. Добра падсаджаная гарбатка на нач. Няма чаго зьдзіўляцца, што большасць з нас падобныя да рубенсцкай Алімпіі — белыя бязлізудыя кабеты з мноствам азільных падрабязніццаў. Магчыма, трэба мэдыштаваць, замік таго каб жэрці. Салатка, зеляніна, сырная гародніна. Пі вадаічу. Смачныя таксама печаныя ялыкі й бульба.

Няўжо вы верыше, што гэтая цяжкая барака са страйнікамі вядзенца дзеля мужчын? Каб адлавіць у нерат дасканалага мужа і прыгрэцца ля яго? Гэта — міт, ён не вытрымлівае нават павярхное крытыкі. Мы прагнем дасканаласці ў лёгкіні, такій, каб падабацца сабе, такій, каб разьбягчыся і ўскочыць на неба. На якое нас не пускаюць, бо жанчына ёсць нерат для ўлалёнення чалавека, спакуса шатана. Нездарма ў нашых храмах толькі мужчына можа стаць святаром.

Схаваны сэнс жаночага руху — на роўнасці з мужчынам. Ну што гэта была б за мэта? Не, мы прагнем прызнанына нас годнымі перад Богам. Мы прагнem дапушчэння жанчыны ў неба. Прыйманына нашай дучынай прыроды.

## АБ БАТАНІЧНЫМ САДЗЕ І АБ ЖАНОЧЫМ РАЗУМЕНЬНІ РАЮ

Я сяджу ў Батанічным садзе, разглядаю прыроду, у тым ліку людзей. Асноўныя наведнікі — кабеты. Вось бухматы цюцік цягне за сабой акулярыстую гаспадыню. Вось скандальная таўстуха («гражданка Коваленко сломала палец участковому»). Вось даўганогая красаўка з пыхлівым і «жудзім» тварам. Яна будзе хадзіць па вуліцах, знаёміца ў чакаць, што яе звязе адсюль чалавек, асаніўшы ейную жаночкасць, прывабніцца, гаспадарлівасць. У заходнім сувеце, дзе жанчыны эмансіпаваныя, не хапае котак-зграбнотак, што муркаюць за мужкам, як за каменай сцяной.

Ня ўсім удаецца зьбягчы адсюль, зь бесперспектыўнай краіны. Трэба заставацца і гадаваць дзяяць. Ёсць мейсцы, дзе яшчэ горай. Ня так даўно расейцы разбамбілі радзільно ў горадзе Джакахеры-яла. Загінуў калі 200 жанчын і 13 немаўлят. Такая вайна з тэрарыстамі — 13 мёртвых немаўлят. Немаўляты паміраюць першымі. Я ледзянею ад жаху, калі думаю пра саслабельныя радзільніц, якія цешыліся немаўлятамі, якія ма-

рылі пра спакой пасъля родаў — а тут бомба. Парадкі ў сувеце суладзілі мужчыны. Нащадкі Адама зацкоўваюць людзей і жывёл, дзейсніца злачынствы дзеля малавартасных тутэйшых каштоўнасцяў. Яны ня думаюць пра неба, бо ў іх няма ўяўленія. Яны не нараджали, ня корпаліся дзені пры пляюшкамі і дробнымі хваробкамі. Інакш бы выкінулі з галоваў глупоты наконт таго, што сапраўдныя мужчыны павінен цягніць сымдротна жалязчычы да забівача. Свайму сыну я ніколі ня буду казаць: «Зрабі гэта і тое, бо ты мужчына... ня плач, бо ты вахабіт». Я купіла яму ляльку, а не гарматку. Хай лепей вучыцца дачыніцца з цацачнымі чалавечкамі, чым забівача яго. Трэба мяніць выхаваныя мужчынаў. Інакш будучыня будзе належыць толькі нам — тым, хто зараз сядзіць ля кальсак, каб вырошчваць хлусоў ды гарматнае мясо. Я, безумоўна, утрырую, аднак...

Мужчыны — улада, лысыя таўстуны сярэдняга і старога веку — гавораць пра абарону Айчыны, гепалітычныя інтарэсы, сілавыя мэтады. Сацыяльнае, культурнае, мэдычнае, выхавальнае можна адձаць якой сымпатычнай бабе. Тут любая дурніца справіцца. Кінуць худую костку зь бюджэту — і досыць. Усе жорсткасці на сувеце прыкрываюцца флёрам сур'ёзныя речы, улюблёныя гулькі мужчын — прамысловасць і палітыка зь вайной. Яны зрабілі сьвет сапраўднай юдоляй сylёс. Гінуць дзеци, жанкі, старыя. Жорстка вынішчыцца жывёлы, бо мужчыны ня могуць жыць бяз мясяса і паляўнічага газарду. Мужчыны сымдротна з паненак, краінальных дурнічак, якія цацаюцца з кациннатамі й птушніцамі.

Тым часам можа здарыцца так, што мы, шкадуючы жывое, перавернем сьвет, зрабіўшы з дэйкай пушчы Батанічны сад. Мы ініцыюем вегетарыянскі пераварот і здымем з чалавецтва «рэх скатабой»: Гэта справа будучыні. Зараз дэстаткова ведаць, якія рэчы найболш важныя. Гэта — яшчэ ёсці і міласэрнасць. Рай, на наш: жаночы пагляд — гэта месца, дзе ніхто нікога не жараж.

За жанчынамі будзе прызнана права на сілу і годнасць, як з мужчынамі — права на слабасць і сантимэнтальнасць. Дзеля гэтага і распачатая гендэрная вайна — першая вайна без ахвараў. У канцы чорнага, крываўлага тунэлю забліщчэла слабое, міласэрнае съявіто. У якое мы ѹверыцца, каб не сурочыць.



# Кароткая гісторыя яшчэ адной Літвы

Працяг са старонкі 1.

Жалігоўскі пазыней успамінаў: "Пілсудзкі паведаміў, што Польша адмовілася афіцыйна ад Вільні ў Спа і зараз няма іншага спосабу вярнуць горад. Трэба, каб гарджае самі падняліся за свае права... Трэба толькі памятаць, што можа наступіць час, калі і Сойм, і Сніат, і Польша адракуцца вас, таму трэба быць гатовым узяць усё пад сваю адказнасць. Пра гэта пельга казаць уголос".

Пры канцы верасьня ў Варшаве ішлі інтэнсіўныя перамовы зь беларускімі і віленскімі палітычнымі дзеячамі. Б. Тарашкевіч у аўтабіографіі, напісанай у 1933 г., адзначаў: "У пачатку восені 1920 г. я прымаў дзеякі ўздел у тайніх парадах, што абмяркоўвалі палітычныя пытанні, звязаныя з мержаванай акцыяй Пілсудзкага на Вільню (бунт Жалігоўскага) У гэтых пасяджэннях прымалі ўздел В. Абрамовіч, Кржаноўскі, бацька і сын Хамінскія, Заштаўт (незалежны сацыяліст з Вільні), Нагродзкі, Іваноўскі, Дубейкаўскі, палкоўнік Мацеуш (ад'ютант і сябра Пілсудзкага) і больш не памятаю. "Добра зараз асьведамляйшы" адноса поглядаў Пілсудзкага асобы паведамляюць, што Пілсудзкі мае мажлівасць узяць Вільню і праклямаць краёвы ўрад з уласным дэмакратычным соймам і г.д. Шукалася назва для гэтага краю. Многія найбольш адпаведным лічылі: Захоўня Беларусь. Было вырашана, што віленскі ўрад будзе складацца з прадстаўнікоў усіх нацыянальнасцяў, запрошаны быў паватнікі дзеяч з Мемельскай вобласці. Апрача таго, у склад ураду не павінны былі ўваходзіць групы праўі віленскіх дэмакратоў (Абрамовіч, Ян Пілсудзкі, Крыжаноўскі і інш.). Ужо на шляху ў Вільню назва была дадзеная па ўказы Пілсудзкага "Сярэдняя Літва", а ў склад ураду далучаныя хадэжі (Энгель) і "рады людовых" (Шопа)".

Апошній надзеяй на мірнае разшынне праблемы былі летувіскі-беларускія перамовы ў Сувалках, што адбываліся ў канцы верасьня — пачатку кастрычніка. На іх удалося дабіцца перасоўваньня дэмакратычнай лініі на 40–60 км на поўнач, але гэта не задавальняла польскія ўлады.

В кастрычніка Люцыян Жалігоўскі аддаў загад пра перамяшчэнне дывізій у раён Воранаў і Бенякоў за вызначаную сувалкаўскім перамовамі дэмакратычную лінію. У гэты ж дзень у раён Эйшышак падышла дывізія добрахвотнікаў Мар'яна Касцялкоўскага. Раніцай 7 кастрычніка на нарадзе афіцэраў дывізіі Жалігоўскі абыясціў, што войска пад ягоным камандаваннем рушылі на Вільню, і патлумачыў ім сапраўдныя харектар акцыі. Толькі паасобныя афіцэры ўспрынілі акцыю не-прыхынку і адмовіліся ўздељнічаць, за што былі высланы з дывізіі. Генэрал адзначаў: "Гэта быў пачасе права і абавязак. Дажывем да адбудовы Вілікай Літвы. Ніхто нам гэтага не забароніць". Большасць жаўнеру з радасцю ўспрыніла вестку пра марш на Вільню, спрэядліва лічачы, што йдуць вызваліць сваю малую Айчыну.

Да Вільні было 50 км. Мар'ян

Касцялкоўскі разам з добрахвотніцай дывізіяй ішоў праз Рудніцкую пушчу, Літоўска-беларускую дывізію — абаціл чыгункі Ліда-Вільня. На першых кіляметрах ніякага супраціву не было, толькі каля мястэчка Яшуны, пры пераправе церазь Мерачанку, адбылася дзвіюхгадзінная бойка з літоўскім аддзелам. Літоўска-беларускую дывізію стравіла некалькі чалавек забітым і параненым. Дарога на Вільню была адчыненая. Літоўская жаўнеры былі ў шоку: палонных жаўнеру ў паводле загаду генэрала адпускалі, размаў-

ным годзе я здолеў адчыніць больш за 200 беларускіх пачатковых школаў, прычым 7 у самой Вільні; беларускую настаўніцкую сэмінарію ў Барунах (дзякуючы энэргіі Рак-Міхайлоўскага); правесці кароткатэрміновыя курсы для настаўнікаў у Вільні (да 300 чалавек); утрымоўваць віленскую беларускую гімназію, выдаць шэраг школьніх падручнікаў. ...Было заснавана ТВШ. Адначасова, у пэўнай ступені дзякуючы садзейнину Іваноўскага, разгарнулася даволі шырокая кааператыўная сетка, у якой беларусы на Віленшчыне мелі пераважнае значэнне як на месцах, так і ў галоўнай управе ў Вільні, дзе працавалі: Эдуард Будзька, Смоліч, Краскоўскі, Душэўскі, Тротка, Дубіцкая, Крук. Брэты Канчэўскі і Мяцяла працавалі інструктарамі". Гэтая беларуская актыўнасць была раней нечуваная.

У дзень авбяшчэння Сярэдняй Літвы, 12 кастрычніка, на перамовах у Рызе пры падпісаны прэлініарных дамоў польская дэлегацыя адмовілася ад прэтэнзіі на Меншчыну. Праз некалькі тыдняў войскі Сярэдняй Літвы пад камандаваньнем Мечыслава Буткевіча пачярпелі паразу пры паходзе на Коўна. На баку летувісаў змагаліся як нямецкія валанцёры, так і беларускія жаўнеры.

Сярэдняя Літва засталася ў тых самых межах, у якіх была авбешчана. Польскі ўрад афіцыйна дыстанцыяваўся ад Люцыяна Жалігоўскага, але аказаў яму ўсялякую падтрымку. Ліга Нацый прыняла разшынне правесці плебісцит, каб насельніцтва само вырашила свой лёс. Афіцыйнае Коўна выступіла катэгарычна супраць народнага волевыяўлення, Літу падтрымала Савецкую Расею. Люцыян Жалігоўскі, карыстаючыся ўлады панамоцтвам, прыняў разшынне пра правядзенне выбараў у Часовы Сойм Сярэдняй Літвы. Літоўцы і габрэі адмовіліся ад узделу ў выбараў. Іх падтрымалі і беларускія палітыкі, незадаволены ўсё большым засильлем палякаў і сэпаратна да-моваю ў Рызе. Яны заклікалі беларусаў байкатаваць выбараў. Польскае насельніцтва паводле афіцыйных звестак складала ў Віленскім краі 44%, беларусы — 40%, летувісы — 5%, габрэ — каля 10%. У Віленскі Сойм была абрана абласцю большасць польскіх дэпутатаў, і 24 лютага 1922 г. яны пастаравілі ад балучэнны Сярэдняй Літвы да Польшчы. Дзяржава, у якой беларускі рух дасягнуў вялікага размаху, праіснавала менш за 17 месяцаў.

Жалігоўскі і ягоныя паплечнікі



План захопу Вільні, накрэслены рукој Жалігоўскага.

ляць з парлямэнтэрамі Жалігоўскі адмаўляўся, матывуючы гэта тым, што адбываеца ніякая не вайсковая акцыя, а вяртаныне жаўнерара дахаты. "Інстынкт стагодзідзяй супольнага жыцця працівіўся прапаліцага суседзкай крыва".

А восьмай ранцы 9 кастрычніка на подступах да Вільні разгарэліся першыя сутыкні. 4-ы батальён пяхоты і 9-ы летувіскі полк хутка былі разгромлены Віленчукі, аўгустынія ў патрыятычных суполкі, знутры гораду аказвалі супраціў літоўскім войскам (камандаваныя якіх прыняло рашэнне аб эвакуацыі), абстрэльвалі іх пры адъеходзе. Да другой гадзіны дня летувіскія аддзелы пакінулі Крывицкую Мэцку. Першымі ў Вільню з боку прадмесця Коміны ўвайшлі Менскі полк пяхоты і эскадрон конных стралкоў. Віленчукі іх радасна віталі.

Прадстаўнікі Лігі Нацый імкнуліся неяк паўтрыніцца на ход падзеі. Але Люцыян Жалігоўскі быў няўмольны: насельніцтва Віленскага краю мусіць само вырашыць свой лёс.

12 кастрычніка была выдадзеная адозва да жыхароў Віленшчыны і два ўстаўныя дэкрэты. Першы аўгустычны, што паўстае новая дзяржава пад назвай Сярэдняя Літва, са сталіцай у Вільні, з тэрыторыяй 15 тыс. кв.км і насельніцтвам, крыху большым за 1,5 мільёна чалавек. Гербам новай дзяржавы становіўся шчыт з Арлом і Пагонią.

Дэкрэт нумар два склікаў Часовую ўрадавую камісію, але фактычна ўся ўлада сканцэнтравалася ў штабе Жалігоўскага. У склад Часовай Урадавай камісіі ўвайшли браты Іваноўскі (Юры Іваноўскі ўзначаліў дэпартамэнт замежных справаў, Вацлаў Іваноўскі — дэпартамэнт лясной і сельскай гаспадаркі, а пазней дэпартамэнт працьвасельніцтва, Станіслаў Іваноўскі кіраваў аддзелам вайсковай мабілізацыі пры дэпартамэнце ўнутраных справаў). Дэпартамэнт асветы ўзначаліў Браніслаў Тарашкевіч, які пазней прыгадаваў: "У 1920–1921 павучаль-

ным годзе я здолеў адчыніць больш за 200 беларускіх пачатковых школаў, прычым 7 у самой Вільні; беларускую настаўніцкую сэмінарію ў Барунах (дзякуючы энэргіі Рак-Міхайлоўскага); правесці кароткатэрміновыя курсы для настаўнікаў у Вільні (да 300 чалавек); утрымоўваць віленскую беларускую гімназію, выдаць шэраг школьніх падручнікаў. ...Было заснавана ТВШ. Адначасова, у пэўнай ступені дзякуючы садзейнину Іваноўскага, разгарнулася даволі шырокая кааператыўная сетка, у якой беларусы на Віленшчыне мелі пераважнае значэнне як на месцах, так і ў галоўнай управе ў Вільні, дзе працавалі: Эдуард Будзька, Смоліч, Краскоўскі, Душэўскі, Тротка, Дубіцкая, Крук. Брэты Канчэўскі і Мяцяла працавалі інструктарамі". Гэтая беларуская актыўнасць была раней нечуваная.

У дзень авбяшчэння Сярэдняй Літвы, 12 кастрычніка, на перамовах у Рызе пры падпісаны прэлініарных дамоў польская дэлегацыя адмовілася ад прэтэнзіі на Меншчыну. Праз некалькі тыдняў войскі Сярэдняй Літвы пад камандаваньнем Мечыслава Буткевіча пачярпелі паразу пры паходзе на Коўна. На баку летувісаў змагаліся як нямецкія валанцёры, так і беларускія жаўнеры.

Сярэдняя Літва засталася ў тых самых межах, у якіх была авбешчана. Польскі ўрад афіцыйна дыстанцыяваўся ад Люцыяна Жалігоўскага, але аказаў яму ўсялякую падтрымку. Ліга Нацый прыняла разшынне пра правесці плебісцит, каб насельніцтва само вырашила свой лёс. Афіцыйнае Коўна выступіла катэгорычна супраць народнага волевыяўлення, Літу падтрымала Савецкую Расею. Люцыян Жалігоўскі нарадзіўся 19 кастрычніка 1865 г. у Ашмяне ў сям'і, што выводзіла свой радавод з XVI ст. Бацька Люцыяна, Густаў Жалігоўскі, разам з жонкай і двума братамі браў уздел у Паўстанні 1863 г. Расейскія акупанты выкінулі яго і выслалі разам з жонкай у Сібір, а маёнтак сканфіскавалі на карысць Імперыі. Люцыян выхоўваўся ў Жупранах (Ашмяншчына), у Багушэўскіх месцах, у сваёй цёткі Кацярыны. Бацькі, а пасля цётка выхавалі юнака на цвёрдага краёуца, што ўважаў сябе за жыхара Рэчы Паспалітай ліцвінскага падхаджанья. Жалігоўскі адзначаў, што ў ягоных дзіцячых гульнях з аднагодкімі заўжды прысутнічалі такія назвы, як Грунвальд, Кірхольм, Сіняя Вода.

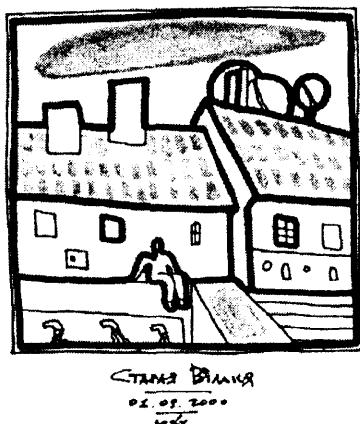
Пасля Віленскай клясычнай гімназіі юнак скончыў Рыскую вайсковую школу юнкераў, служыў у Кацярынадары. Вайсковая кар'ера была, аднак, сапсанаваная падчас аднаго з афіцэрскіх раўт: Жалігоўскі адмовіўся прамовіць тост за тагачаснага імпэратора Аляксандра III. Яго аддалі пад афіцэрскі суд гонару. Суд апраўдаў маладага афіцэра, аднак усе наступныя гады ён зазнаваў цяжкасці ў працоўнай падзеі.

Толькі I сусьветная вайна дала праяўліца ягонаі мужнасці ў таленту палкаводца. За праяўленую доблесць ён быў узнагароджаны ордэнамі сяўтая Ганны 3-й і 2-й ступені, сяўтога Станіслава 2-й ступені, сяўтога Ўладзімера 4-й ступені зь мячамі, сяўтога Юр'я. У 1915 г. яму надаецца падхаджаніе палкоўніка і даручаецца камандаванье 261-м пяхотным палком. На чале гэтай вайсковай фармацыі Л. Жалігоўскі браў уздел у баях у Карпатах, дзе ваяваў супроты легіянэру Юзафа Пілсудзкага, што знаходзіліся на нямецкай службзе. Жалігоўскі ў адрозненіне ад Пілсудзкага верыў, што па заканчэнні вайны Расея дасыць Польшчу незалежнасцю. Тому, калі ў студзені 1917 г. пры расейскай арміі была створаная Дывізія польскіх стралкоў, палкоўнік Жалігоўскі далучаеца да яе.

У 1918–1919 гг. ён вясе на баку генэрала Дзянікіна пры французскім інтэрвенцыйным корпусе ў Бессарабіі. У 1919 г. ён канчаткова пакідае расейскую армію і пераходзіць на службу да новай Польшчы. Пілсудзкі прызначае яго камандуючым польскім войскамі на ўсходзе, і Жалігоўскі здзізяйснівае даўнюю мару: фармую дывізію з ураджэнцаў Беларусі, названую Літоўска-беларускай. Улетку 1920 г. жаўнеры Жалігоўскага адыгралі ключавую ролю ў абароне польскай сталіцы ад мясцовай адкідала ўсё, што звалася літоўскім. Ніхто не хацеў чуць на павуку жмудзкай мовы, ніхто не прызначаў "літоўскага" чыноўніка, і любая кабета не хацела ісці ў касцьёл, дзе служыў "літоўскі" ксёндз. Чаму мы, адవечныя насельнікі Літвы, мусілі ўткіцца той дарагой для нас назывы, а іншыя людзі, што на маюць з Літвой нічога супольнага, — называюць сябе ліцвінамі?"

Генэрал быў патрыётам і рамантыкам. Ягоны паход на Вільню меў, аднак, наступствам шматгадовую варожасць паміж суседзямі, крік на якіх пастаўяць толькі Бразаўскі, Валеніс, Адамкус і Квасніцкі — амаль праз 80 гадоў. Цяпер пад Сувалкамі троніраеца супольны польска-літоўскі батальён, у якім імя Жалігоўскага ўспамінаць не дазваляеца.





СТАРЫ ВІЛОНІ  
72.00. 2000

талерку. Напэўна, такім ж няўклюднымі ў барбарскім выглядзе і мае хайку, калі зіруць з боку краіны Ніпон. Але я не зібираюся пакідаць свае спробы навучыцца пісаць сапраўдныя хайку. Вось Акутагава змог пісаць эўрапейскую навальну, падобную да шэздэўраў Сьвіфта. Шлях мой не безнадзеіны.

У Клайпэдзе машина спынілася толькі ў чарзе на паром, і я пасыпей запісаць:

Сухія дрэвы  
выстойваюць у парку  
апошне лета.

З парому глядзеў на порт. На красны, падобны да непералётных буслоў. Некалі ў ётым порце працаваў грузчык паэт. Я пазнаёміўся з ім на паэтычным сэмінары, якія ладзіліся на пісьменніцкай дачы ў Карапішчавічах. Ён пераклаў на літоўскую мову колькі маіх санётаў і выдрукаваў у паўлегальным альманаху "Твары". Я толькі аднойчы пабачыў той зборнік у чужых руках. Ці працуе той паэт у доках, ці ў Клайпэдзе ён, ці жыве наагул — я ведаю...

З парому машина зъехала неяк адразу на лясную дарогу. Вузенькі асфальт пабег між сасонінкамі.

Лясное сонца —  
блакітна-зялёны шал  
за склом машины.

Ноччу, у гатэлі "Гара Урбо" дачытваў танку Сікі зі нізкі "Тэмпэратурны аркуш". Дацьгаў да апошняга:

Пройдзе год. Ізюй  
ты прыйдзеш да месца,  
дзе пад зямлю,  
пад горнымі трапавамі  
тлецьмуць і рэшткі мяніе.

І так зрабілася сумна, што я ног засніць, я у дзяцінстве, баючыся съмерці, ляжыши-ляжыши, і думка адна: вось засну, а заўтра не прачнуся. Ці яшчэ горш: засну, і пахаваючы жыццем, і прачнуся ў труне, глыбока-глыбока пад піском...

Вышаў у месячнае звязынне на гаубец, каб пакурыць:

Яркая поўня.  
Ценъ празрыстага дыму  
Плыве па сцяне.

Нараніцу гуляў у дзюнах. Нізень-кія пакручаныя ў пагнутыя віхурамі сосны. Пляйстыры сухога, як порах, моху. Пісаныя съежкі. Пашум марскога жывру. На пляжы, на тонкім шаўкавістым піску ланцугі пітчынных съядло і доўгія пісці, падобныя да съледу ад зъмеек. Толькі гэта съяды калірадзкіх жукоў. Іх у дзюнах поўна. І пташкі іх чамусыць не дзяйбуць.

## НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

**П. Васюченка. Маленкі зброяносцец:** Зборнік п'ес для драматычных і лялечных тэатральных калектываў. - Менск: Беларускі інстытут праблем культуры, 1999. - 132 с. - Наклад 250 ас. ISBN 985-6138-25-6

У зборнік п'есаў аднаго зь лідэраў сучаснай беларускай драматургії П. Васюченка ўвайшло п'ять п'ес: "Страшнік Гам", "Каляровая затока", "Навагодні дзялкты", "Маленкі зброяносцец" і "Новыя калабок".

**Супольнасць:** Бюлетэнь для беларускіх няўрадавых арганізацый. № 5-6 (21-22), травень 2000 г. - Менск: Грамадзкая арганізацыя "Цэнтар "Супольнасць", 2000. - 50 с., іл. - Наклад 299 ас.

На пачатку кастрычніка пабачыў свет травеніцкі выпуск. Цікайныя

Уздоўж заліва хадзіў да рыбакоў па съvezжаванджаную рыбу. Ісці было далекавата, кілямэтраў зь пяць. Вада месцамі пазарастала высокім трыснігам. За трыснігамі на камянях сядзелі кірлі, качкі й бакланы. Некаторыя з бакланаў распраўлялі чорныя крылы, нібыта сушылі перы на ветрыку...

Плаўна нырыце  
баклан у непразрысты  
заліў па рыбу.

У рыбаковай хатцы гаспадара, зь якім мы папярэдне дамовіліся, не было. Увіхалася тоўстая, гледзячы на якую, верыш, што тутэйшыя жанчыны наймажнейшыя ў съвеце, рыбакова жонка.

- Ваш муж мне рыбы абыцаў правадаць...

- Хіба ты ня ведаеш рыбакоў? Г'яны съпіць пад кустом. Рыба будзе праз гадзіны дзве, не раней.

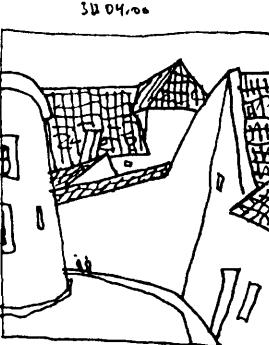
Вярнуўся бяз рыбы. А вось баклан у непразрыстай вадзе рыбку сваю злавіў. І на дзённа. Між іншым, баклану выкаркістоўваюць для начных лову японскія рыбакі. З чаўноў, дзе сядзяць рыбакі з запаленымі паход-

дзівамі лёгкі дзеци разыўталіся са знаходкаю. Пэўна, для іх вожык — звычайная штодзённасць, ня так, як для мене. Но да гэтага я бачыў жывога вожыка ў 75 годзе ў вёсцы Латыголь. Час пльве. Я ўсё некуды еду, іду...

Хадзіў на гару, да дамка Томаса Мана. Выдатнае месца над Курскім залівам. Старыя сосны. На драўлянай лесьвіцы сівабароды немец з жонка расыліваў бутэльку чырвонага. Мусіць, прыемна выпіць добрага віна каля дому ўлюбёнаага літарата, з чымікіні гісторыі ты правеў не адну гадзіну. Шкада, Ман я мой пісьменнік. Ягоныя навэллы вельмі запаволенныя, як і музыка Брамса, што выконвалася на рагалі ў Манавым доме. А ў палеміцы Мана са Шпэнглерам я на баку Шпэнглера.

А калі пачынаю задумвацца: каля дому якога мастака ці пісьменніка я хацеў бы ўзыніць чарку віна, дык і не знаходжу адказу. У адных дамы не захаваліся, да другіх я проста ніколі не даеду ѝ не дайды, у трэціх — замест дамоў тاук званыя музей, наладаваныя рознымі бліскучымі съмецьцем... Я ня з тых асобаў, што маюць сантымэнт да мэмарыялаў. Парушаюць спрадвечныя беларускія традыцыі, я не хаджу выпіваць на магілі дзядоў. Пастаць каля крыжоў магу, і ня больш за тое. Сваіх продкаў і мною паважаных людзей я згадваю ў іншых месцах: за размовам, за пісьмовымі стадлом...

Ня часта з радасцю пакідаеш месца, дзе адпачываў на моры. А пра пахлая часніком і задымленым рыйнымі тлушчамі Ніда якраз такі куток, з якога ад'яжджаць і радасна, і бадзёра. Легкавік имаў праз сасоннік, па якім я прагульваўся ўночы. Згадалася іншая жнівеньская зорнасіні, калі я з лятеру шло праз ельнік на электрычку. Мне было гадоў дванаццаць-трынаццаць. Ісці па начных лесе былі страшна, але вельмі хацелася дамоў, каб добра памыцца ў сваім душы ў легчы ў свой ложак у сваім пакоі. Лягерны побыт збрыйдзеў. І я выправіўся ў дарогу пасля адбою. Ішоў шпарка, ледзі на бег. І ўзрадаваўся, пачуўшы вуркатаныя матыцькія матору. Неўзабаве вочы асыляпіла фара. Я тузануўся ўправа, фара крутнулася за мною, я скочыў улеўшы ў пачуў, як кола ўдарыла па назе. Матацькіст звібіў мяніе пасярод лесу ў паруліў далей. Лежачы на



\* Кімі збора сімчы. Не ўжы-  
май, але ў гісторыі, каб таскі  
кімі збора сімчы. Нічо. Бычы-  
на тіхамі і зімою, як тут погані, як  
холода, аж пачуваць, але маліча.

ляпэдзія" ўжо другім разам спрабуе задаволіць попыт на гісторычную літаратуру "расейскамоўным" выданнем "Иллюстрированная хронология истории Беларуси". Беларускамоўнае абыцаюць перавыдаць, але пазней, маўлі, грошай німа. Выданне дапоўнена ілюстрацыямі з звесткамі з нашай нядайнія мініўшчыны — да сярэдзіны 2000 году: асабліва шмат абліччай першага прэзыдэнта Беларусі.

О.Ілатова. Золатая жицца Аш-  
винов: Роман; Черная княгиня:  
Повесть / Перевод с белорусского  
И.Кочетковой; Предисловие  
А.Грицкевича. - Менск: Мастацкая  
літаратура, 2000. - 335 с. - (Белорус-  
ский бестселлер) - Наклад 2100 ас. ISBN  
985-11-0172-9

Выдавецства "Беларуская энцык-

пляску, я абмацаў пабіту нагу. Перадому не было. Я ўстаў і пакальваў далей, пад сакавіта-яркім Млечным шляхам. Пасля таго выпадку на вельмі люблю ўночы туляць па лясных дарогах, але гуляю. Пра нелюдзя-матацькіста я нікому не рас-



Віленскі вілёні  
72.00. 2000

казваў, бо перасталі б адпусканьці аднаго з лятеру, а так хацелася на выхадныя вырывацца зь лясное глумлені ў горад, у мой вялікі й чысты Менск. Вось так і з па-правінційна-  
му тупое Ніды жадалася як хутчэй вярніцца ў Віленскі край.

Апошнюю хайку я запісаў у Нідзе падчас дажджу...

Такі шэршы дождж,  
нават ветразь у моры  
мышина-шэршы.

Адразу за клайпэдзкім паромам моя машина абагнала грузавік з канем. Конь едзе на грузавіку — відовішча. Грыва й хвост віоца на ветры. У якім XVIII стагодзідзі цяжка было ўяўіць, каб нешта па дарозе везла каня. А ў стагодзідзі XXII — будзе цяжка ўбачыць, каб некага па трасе вёз конь. Спартоўцы, дзеци й турысты выключаюцца, яны калі ёскочуць, дык не па дарозе. Хаця фантасмагарычнае ўяўленне Свіфта намалявало зямлю, дзе людзімі кіруюць коні — на горыши варыянт з немагчымым.

Калі хутка рухаешся па Літве ад мора да Вільні, можна навізіць, як зымненіца малонак блокуя. Лёгкія хуткаплынныя над морам, яны крхкі цяжкія над Курскім залівам і Клайпэдзкім портам. А ўжо над Коўнам стаць грувасткімі вялізнымі вежамі. А ў самой Вільні можна занаваць наступныя 17 складоў...

Стара Вілёні  
зноў сустракае мяніе  
навальпіца.

Запісавочы хайку, я й думаць ня думаў, што навальпіца абрываецца на горад з такай сілаю. Перуны білі з краю да краю. Праз кожнае імніненне ўспыхвала новая маланка. Разоў дзесяць ва ўсім гатэлі гасла съятло. А нараніцу прырода доўга не магла прачнудзіцца. Ластаўкі сідзелі ў гнёздах. Дрэвы спалі ў сіні звае цёмна-зялёныя сны. А дзясяткай раницы не прачнулася ніводная муха, ніводзін камар.

На дзядоўнікай  
раса пратрималаася  
амаль да пойдня.

У Віленскім завулку сутыкнуўся з коњнікамі-паліцыянтамі. Хлопец з дзёдуком досыць упэўнена сядзелі на чырвоных коњах. Капты працоўкалі па бруку, такі старась

вецкі гук. А я падумаў: усё адно яны нагадваюць жакеяў, з-за сваіх зялённых шапак з доўгімі брылямі.

Жонка шмат разоў прасіла падараваць ёй фаянсавую скульптуру Дзевы Марыі. З усёй май павагаю да каталіцкіх жаночых рытуалаў — так і не набыў яе. Спынялі шмат разоў бачанія ў амерыканскіх антыкатацкіх фільмах кадры, у якіх разыбіваюць аб падлогу менавіта такія выявы Божае Маці. Каб разыбівалі скульптуру Хрыста, не сустракаў, а Марыю... І вось цяпер я спаткай манашку, якая неслася такую скульптуру, досьці вялікую й цяжкую, і бляютка-белую, зусім як хустка ў манашкі на галаве. І яшчэ аднаго дэталі урахівала ў гэтай адданай Богу асобе — яна шла босая па асфальце, і падэшвы ў яе былі вугальна-чорныя, пякељна-чорныя, падэшвы жанчыны зь мінулых стагодзідзяў. Наагул у Вільні розныя народы жывуць у сваіх часе... Паліакі нібыта засталіся ў 30-х гадах XX стагодзідзя; расейцы працягваюць любіць сацыялістычнае мінулае; жыды, як і паўсяюль, кроначы з вечнасці, беларусы адрастуравалі нашаніўскі канцэкт; а літоўцы спрабуюць узлезі ў наступнае тычиагодзідзэ, але хутаранская этыка не дазваляе. Каб вызначыць, да какою заліўкі падараваць, я прайшоў за ёй колькі кварталаў, але так і засталіся ні з чым. Яна панесла Божую Маці ў звычайніцы пяціпрачнікі вярховыя жылы дом.

Што можа быць лепей за блуканыні па Вільні? Калі ў цябе ні мэты німа, ні якой-кольквец зацікаўленасці, ні цяжару, ні суму... Твой занітак: любаванье краявідам. Вежы, вежы, вежы. Крыкы. Дахоўка. Вакенцы. Вокны. Аблакі. Дрэвы. Трава. У Вільні ў Лёндане двары пахнуць адноўлька: кветкамі, вільготнай цэглою, зямлём. Водар муроў. Ідзеш, ідзеш... Касьцёлы. Сынагога. Цэркви. Квадраты на ходніку. І німа жаданія спыніцца, каб нешта выбраць, намаляваць, сфатаграфаваць, апісаць. Спыняліш, пішаць, малиош, здымаш... Ня тое! Ня так! Далей, далей... Ад сабору да сабору, ад брамы да брамы, ад дзвінэрэй да дзвінэрэй, праз вуліцу, праз парк, з гары на гару... Цэлы божы дзень, да вечара, да ночы, да раніцы... Віль

# Ці не ўзвышэнцы ўваскрэслі?

Arche-Скарына: Аналітыка. Эсэстыка. Крытыка. Рэцэнзіі. № 6 (11). 2000. – Менск, 2000. – 80 с., іл.

“Беларускі інфармацыйны краівід панаўлецца пераважна празь зынкненне звычайных імен. На гэтым тле паўстальні “Скарыны” выглядае надта інтрыгуюна”, – пісаў Максім Жбанкоў у расейскай газеце “Ізвестіі”. Гэтае ягонае выказванне вынесене на вокладку чарговага нумару “тонкага” выпуску часопісу “Arche”. А побач – выказванне Васілія Быкаўа з “НН”: “Я маю до сцьца кансерватыўную густы, і выданыні такога кнітлту – не для мене”.

Нешта падобнае назіралася на пачатку 1920-х гадоў. Тады “зялёны” літаратары, прэтэндуючы на месцы “нашаніццё-парнаснікай”, рыхтавалі тэатры радкоў у дзень ды ўважалі сябе за веступоў новай эпохі, а значыцца, і гаспадароў становішча, у тым ліку і ў літаратуры. Старыя “волаты” – Купала й Колас – зусім не крываўдалі ў спакойнічай атмосфэры беларускую культуру да пачаснасці мае часапіс “Arche”.

Узыніць культуру можна толькі адкінушы ад яе кукаль, вызваліўши ейнае праўдзівае нутро.

Адны з актуальных праблемаў у сувязі з гэтым ёсьць пытаные культурных мяжэй Беларусі. Андрэй Дынькоў ў сваёй “Найноўшай гісторыі яцьвягай”, што распачынае нумар “Скарыны”, піша пра Верасцейнічыну й Піншчыну – “грэгіны, заселены “тутэйшым” насельніцтвам з аслабленай нацыянальнай сяздомасцю”. Заходняе Палессе – самастойная культурная вобласць, адметнасць якое незваротна згаслае. Гэтае згасанне паспрыяла ѹзыніць цяпер бізнесоўца, а раней палітычнага авантуристы Міколы Шалтавіча, які стварыў у стылі Кіра Булычова творы пра яцьвягай, якія нібыта жывуць у ці-перашній Верасцейскай вобласці ёсьць асобным народам. Тэорыя гэтая мела найбольшую папулярнасць перадусім у Менску, самі “яцьвягі” чамусыці не ўспрынілі гэтае легенды.

Адметнасць “Скарыны” у тым, што ён кранае на толькі культурнага праблемы. Таціяна Сыйтко на старонках часопіса апавядае пра сваё падарожжа на Каўказ, наведванные чачэнскіх грамадаў у Грузіі і прыгоды на грузінска-чачэнскім памежжу. Нарсы высвятляе, на сколькі чачэнцы не падобныя да папіранага стэрэатыпу, калі глядзець на іх воках незаангажаванага чалавека, далёкага ад этнічных крываў і не знаёмага з законамі вялікай вайны. Менавіта так, мабыць, і мысль пісаца за замежнапалітычную тэматыку часопіса.

Сяргей Дубавец, сыходзячы з таго, што беларуская савецкая літаратура ёсьць падрабкою пад нацыянальнае мастацтва, адпрачыў яе эстэтычную вартасць, зрабіўши гэтае як выклік старым “зубром” у лімаўскім артыкуле “Чырвоны туман”. Дубаўцова выклік парадунуваўца з славутым крываўшым артыкулам Вайдава Ластоўскага “Спілавайце дой”, надрукаваным у 1913 годзе ў “Націй Ніве”. Ластоўскі казаў пра патрэбу выпрацавання філізаційнай канцепцыі беларускага мастацтва ѹзбядненай руху наагул. Да гэтага ж, дарэчы, імкнуліся і “увзвышэнцы”, дыкі Дубавец пры канцы стагодзідзя. Але ці развязалі яны гэту праблему? П.Абрамовіч мусіць сцівердзіць: “Мы бяром дыскаванную праблему з сабою ѹновае тэатральнага асцярдзідзі”.

Робіцца ці ян першай спроба закрануце палітычнай аспекты трасянічнай праблематыкі. Гэтае згадваеца В.Воўк-Левановіч, русафіл, які, натхнёны “органамі”, выступіў пры канцы 1929 г. у Беларускай Акадэміі навук з прапаноўкам заменіць ўжо прыжытых у беларускай іншага, хто апраўдае “палаючыя”.



літаратурнай мове слоў расейскім адпаведнікамі (аб’яўленне, апрыль, гасударства, знамя, случай, средзтва і г.д.). Г.Цыхун піша, што традыцыі В.Воўк-Левановіча ў познім сенсе працягнуў (нісьведама, вядома) бард Андрэй Мельнікаў, які па адным з форуму ТВМ заклікаў скасаваць панятак нормы і ўзаконіці як раўнaleжныя формамі літаратурнае мовы слова: атракаць, абічынныя ды інш. Апошні выпадак скарэй съведчыць пра пашыранасць звязы нездавольнага валодання літаратурнае мовы, нежаданнага вучыць яс, а таму ѹшаканыя способаў палегчыць сваё існаваныне, прымітывізуючы мову, страсливіваючы яе да роўні гутарковае, съведама ці нісьведама пацвярджаючы міт пра ейную “мужыцкасць” ды “калхознасць”. На думку Г.Цыхуна, пераход з крэзлівай беларуска-расейскай гаворкі на літаратурную мусіць адбыўца ў кожным разе. На якой мове – чыстай расейскай ці літаратурной беларускай – пачнучы гаварыць беларусы, залежыць пайперш ад дынанікай пра чысціню беларуское мовы, без якое – чысціні – узыніць ды захаваць прэстыж роднае мовы нельга.

У звязку з гэтым зацемлю, што дэмакратычнасць “Arche” ў пытанні ўжывання дэзвіх адмен беларускіх літаратурнае мовы не ідзе на карысць замацаванню пэўных формаў і нормаў словаўжывання ў

беларускай літаратурнай мове. Як у “наркомаўскіх”, гэтак і ў “тарапкевіцкіх” тэкстах прысутнічаюць “пазычаніі” аднаго правапісу ў другога. Як тады разумецы заклікі на бок Алесі Аркуша, агучаны ў гэтым сама нумары “Скарыны” ў кароткай рэцензіі на ягоную книгу, што “на 90 старонак – сотні граматычных, артаграфічных і іншых памылак”? Маўляў, “нішто так не атручвае уражання ад кнігі, як пяўменне аўтара карыстасца той мовай, на якой яна напісаны”. Мова “Скарыны” добрая й нават узорная, але яи ў пляні правапісу, дзе гэтак і не дасягнуло згода ў дачыненні да ўжывання літары “мяккі знак” і спадарожных ёй правілаў. Наўрад ці гэта апраўданыя вольнасці.

Тэксты пра чачэнскае падарожжа і трасянку разыдзяляе артыкул Жан-Шарля Ляльмана “Інтэграцыйная стратэгія Лукашэнкі”, поўны лічбаў і фактаў, самыя цікавыя з якіх – бадай, тыя, што съведчыць пра абсieg праінікненія беларускага капітала ў памежнай расейскай вобласці. Артыкул быў для мене пэўнай адрэакцыёй таго, які можа (калі яи мусіць) быць інтелектуальная рэфлексія.

На тэму перакладаў і іхных выкананіяў разывае Андрэй Хадановіч па падставе беларускіх вэрсій твораў Бядлера, Малярэм і Ейтса. Звяртае на сябе ўвагу такі факт: прытарноўваючы беларускую мову ўзыніць ды захаваць прэстыж роднае мовы нельга.

Суайчынікі

## Купала – вораг беларускай літаратуры, або Колькі піў Дубоўка

Творчыя аўяднаніні – звяза нестабільнае. Мабыць, таму, што самі творцы – у вялікай ступені індывідуалісты і індывідуальнасці. Хаця аўяднаніні – іх любяць. Калі аўяднаніні не падобае ўлада – атрымліваецца альбо “Саюз Пісменнікаў”, альбо камэрса ў ГУЛАГу. Калі за справу баярцаў літаратуразнаўцы – пачынаюць гаворкі пра накірункі і школы альбо съвяткаванні юбілеяў...

Прыкладна з такім думкам я ішоў на міжнародную навуковую канферэнцыю “Літаратура – мова – культура – II”, што адбылася 5-6 кастрычніка ў Менску, у Белдзяржкунівэрсітэтэ. Прысьвячалася яна стагодзідзю з дня нараджэння трох валадароўскіх постаганіцай нашай літаратуры – у адзін год звязваліся на съвят Уладзімер Дубоўка, Уладзімер Жылка і Мікалай Раманоўскі, вядомы ў літаратуры як Кузьма Чорны. Уражаны ад канферэнцыі ў мяне засталіся самыя разнастайныя.

### МУРЫНА

На адкрыцці высыветлілася, што дэканка філфаку Ларыса Мурына беларускай мовай валодае настолькі слаба, што пад канец сыйгту выступу папрошуе перайшыць на расейскую, зредку ўстаўляючы ў гаворку беларускіх словамі – для “калярыты”, ці што? Да таго ж, як выкладчыца рыторыкі, яна, ясная роў, выступала з панеркі. І загадава ўсміхала сяры гэтым. Цікава, пра што думала гэтае філфакаўская “Джаконда”? Цешылася, сустракаючы знаёмыя беларускія словамі?

### “ДЫРЭКТАР ЛІТАРАТУРЫ”

Мой сябрав інек сустрэў у кнізе памылку: дырэктора Інстытуту літаратуры Уладзімера Гілламедава назвалі дырэктарам літаратуры. А можа, гэта была і не памылка? Уявіўшы сабе стан афіцыёльнай беларускай літаратуры...

А на канферэнцыі ён на проста прысытнічы, а яшчэ і выступаў. Памыліўся з вымаўленнем слова

А.Хадановіч, сам і паэт, і перакладчык, высноўвае: “У выпадку з Малярэм моўны пурый можа стацца кутнім камянем стратэгіі перакладу”, нагадваючы, што існуюць велізарныя пласты лексыкі, якія ня трапілі ў савецкія слоўнікі беларускага мовы. А.Хадановіч дакладна пераймае й паўтарае ідэі й прынцыпы літаратурна-мастацкага згуртавання “Ўзвышша”, сцывярджаючы, што дасягнучы вяршыні нацыянальнае літаратуры можна, ствараючы арыгінальную школу літаратурнага майстэрства праз разыўцы ў культуре мовы, арганічнае спалучаныне реалістычных традыцый з съмільм наватарствам. А.Хадановіч мае ўсе шанцы стацца адным з ідоўнігай новае беларуское літаратуры, гэткім Адамам Бабарэкам пашага часу.

Увогуле ж, чытаныне “Скарыны” дадае веры ў добрую будучыню беларускага крываўчнага мысленія. У залежнасці ад імпэту ў выслікай выдаўцоў, “Arche” можа яи толькі адыграць ролю “Ўзвышша”, але й дарабіць справу фармаваныя беларускія літаратурнае мовы, а значыцца, і літаратуры ўсходзячай Еўропейскай і сусветнага роўню. “Скарына” лепшае ад нумару да нумару, што і дае падставу думада, што не пэўзабаве “Arche” яи толькі канчальна пераўбіць чытачоў у старых беларускіх інтелектуальных пэрэдышы, але й заменіць узорамі “свае” аналітыкі спарахнелую кастрюбаватую “клясыску” крываўчнага жанру, напісаную саўбелмовою. Калі вытрымае і на сконці ў самалібаваныне, вядома. А пакуль наклад “Arche” вырас да 1300 асбінікаў. Нямала!

Віктар Мухін

### МАКМІЛІН

Прафэсар з Лёндану меў зусім не брытанскія прозвішча – Макмілін. Яно нагадвало пра шатландзкія кілты, пра традыцыйную дуду Роб Роя. Прафэсар з Лёндану распавядаў пра эзопавы дух атрымалася ілюстрацыя да выступу брытанскага госьця. Калі начальства – прарэктар БДУ і даканка філфаку – сышло з залі, Макмілін узыніў галаву ад сыйгто даследу толькі на грудзі з дэзвіхом. Калі начальства – прарэктар БДУ і даканка філфаку – сышло з залі, Макмілін узыніў галаву ад сыйгто даследу толькі на грудзі з дэзвіхом. “Да пабачонія!” прагучала ўжко ў зачыненія дэзвіхы...

### БУГАЁУ

За што студэнты на філфаку любяць прафэсара Бугаёва, ды гэта за ягоную любоў да каліялітаратурных пэўтак. Мала хто з выкладчыкаў устаўляе такую іх колькасць у свае лекцыі. Вось і гэтым разам выступ сп.Дзымітрыя Нязмушана ператварыўся ўва ўспаміні пра тое, колькі чаго менавіта ён піў разам з Дубоўкам. Пры першай сустэрэскоў “спакойна”, лёгка агорадзіўся – калі пазыней мы сустракаліся, дык бралі новыя бутэлькі «белай». Той адной не абмежаваліся – калі пазыней мы сустракаліся, дык бралі новыя бутэлькі...

### БАРШЧЭУСКІЯ

Імя варпаўскага прафэсара Аляксандра Баршчэўскага апісім часам часцей сустракаецца ў кантэксце паміж тым, што ён бачыў і што адлюстроўваў. Каб жа съялпец Гамэр паслухаваў тэксты даклады філеліягү, дык ён, мусіць, папрасіў бы алімпійскіх баўгуй, каб яны яго зрабілі на толькі невідушчым, але й глухім. Адась Воршыч

Лойка

Прафэсар Алег Лойка вырашыў зрабіць своеасаблівую правакацыю – “разывичаць” купалаўскі міт. Ён заявіў: “Упрыўліў Купалы ў разыўціць беларускай пазіі ў ХХ стагодзідзі на толькі станоўчы”. Як высьветлілася, гаворка ўшла пра Купалавы верцы 30-х гадоў, калі маральна зламаны пазітускаўляў савецкі лад: “Уся афіцыйная пазія за Купалам”. Ах, Алеська Антонавічу, Вашыя б словамі – ды ўвесціць ў вупы настаўнікам, якія ў школах дзесяцім распавядаюць пра “ліўкоўскі” цыкл вершаў творы...

Цытаты

Самая “небяспечная” частка, таму падаваць яе буду, не пазначаючы аўтараў: самі пазнаюць...

...Чорны ж не такі ідэты, каб ставіць эксперыменты над сабой.

...Ни траба блытаць вобраз каня і функцыю каня.

апытанање «НН»

## Чаму бім ня пець?

Чаму ў Сыднэі беларускія пераможцы не съпявалі беларускага гімну? На гэтае пытанье карэнпандрта «НН» адказаваюць менскія дзесяці- і адзінаццацілясныкі са школы № 125 і гімназіі «Мока».

**Руслан Мілані:** Бо ў беларускім гімні німа слоў, ёсьць толькі музыка.

**Фёдар Кажадуб:** Бо яны ні ведаюць беларускага гімну.

**Як Руслан і Фёдар, адказала добрая палова ўсіх аптынага:** На трэцім месцы па папулярнасці было наступнае меркаваныне: адничасця і захапленіні нашыя забыліся па ўсё па съвеце — у тым ліку і па гімпі роднае краіны. Але ёсьць і супрацьлеглая думка.

**Андрэй Лахансі:** А чаго ім съпявальц — усяго тры залатыя мэдалі. Вось калі б атрымалі як ЗПА — вядома, засыпавалі б.

**Аляксей Філімонаві:** Памятаце, як нашы спартуўцы былі апрануты падчас алімпіяды? Ня то што нацыянальныя колеры — увогуле было незразумела, у чым гэта яны ідуць, а вы яшчэ хочаце, каб яны гімі съпявалі. Увогуле, патрыятызм траба выхоўваць з дзяцінства і гімі сваёй дзяржавы вучыць у першай клясе. Так робіцца шмат у якіх краінах. А ў нас — «тутэйшасць».

**Цімафей Шараўнаві:** Кожнаму хачацца, каб яго падтрымалі з трывалінай. Калі ўзнагароджвалі амэрыканцу, лык разам з ім съпявала ледзь не палова гледачоў. А хто б съпявав з нашымі?

**Наступны адказ лягічна вынікае з напярэдніяга:**

— Не съпявалі, бо саромеліся.

— А чаму ўсё не саромеліся, а нашыя саромеліся?

— А ў нас нацыя такая. Сарамлівая.

**Аптывала Ганна Штэйнман**

водгукі

## Тэатар ня зьнішчаны

У нумары за 25 верасеня я прычыту камэнтар Вячаслава Ракіцкага да гae гноёсты, якую учынілі з разысрам Валер'ем Мазынскім. На маю думку, гэта лепшае, што было напісаны ў прэсе пра тое дзікунства. Напісаны грунтоўна, з болем, з вялікім досьведам. Але высновы пра ўсёвесь беларускі тэатар мяне ўразілі, зьбягтэжылі, пакрыўдзілі... Я ўжо й ня ведаю, якое тут слова можна падабраць.

«Тэатар зьнішчаны, бо ў ім німа мастацтва. Тэатар адстай ад новых павеаваў, якія дайцяць да суседніх дзяржаў. Наш тэатар страшна дзяліць ад тэатру расейскага іх».

Робячы такія глябельныя высновы, заўседы разыскуеш патрапіц у сутуацию той віяковай бабы, якая хадзела з печы гоніць у валёнкі, ды плюхнулася задам у съвіное поіні.

«У нас разгромленая рэжысюра, вельмі нізкі ўзровень актораў». А людзі, а добрыя, а цi ж гэта пахрысьцанска хвастаць наводзаш па мордзе ўсіх без разбору? Ад высновы, што Купалавікі і усёвесь беларускі тэатар памер, я ўвогуле ледзь не аблез. Шаноўны, можа вы забыліся, альбо й ня ведалі, што сёлета ў жніві наш Колосаўскі тэатар быў на прэстыжным міжнародным фэстывалі ў Эдынбургу і атрымаў там «Гран-пры»? Мала таго, наш тэатар запрасілі на гастролі па Ангельшчыне. Калі забыліся, то мушу нагадацца, калі ня ведалі, то, як гаворыцца, даруй ім, Божа.

Вось гляджу я на гэтыя дзве цыгаты з віяшы газеты, гляджу я на свой голы факт дый думаю сам сабе: «Можа й напрауду ў мяне глупіды з глупдамі набіліся... Можа й насамроч я нечага ня цімлю... Ды не... Даљбог жа, браточки, як на мой дурны разум,

віяковы лірнік

## Наша Ніва

Колькі ўказальнікаў панатыкана абалал нашых дарог, і як толькі ня пішуць на іх назвы мястэчак і вёскі! Невядомыя «майстры» ўпарты лепіць незразумельны мястовы мяшчанскаў. Ня буду казаць пра ўсю Беларусь, бо гэта пацягне на шчэ адну кнігу кшталту Чырвонай. А вось пра роднае Падаколька ўе вельмі ўжо карцін.

Вакол Даколькі месцыцца шмат вёсачак. Першая, калі ехаць з боку Старых Дарог, «шчасльвай» вёска — Сыботнікі. На ўказальніку чытаецца «Петровічі». І анік събатляне на ўцімяць, што на самой справе яны падвойнікі. Мажылесь пічаслыў вёсачку ўдвая. З аднаго боку яна пазначана як «Межлес», зь іншага «Міжлессе». Пра месцыцаходжанье Шчытой ды Любінова можна даведацца хіба што ў лінейкі. Ад Любінова толькі назва і засталася. Старой назвы Нашай Ніве ўвогуле ніхто ні ведае.

Мястовы мяшчанскаў браўкуе часу, каб звязратаць на ўсё гэта ўвагу. Зямля і жы-

вёла чакаць ня будуць. Моладзь паступова прызычайваеца да новых называў. Ужо наступнае пакаленіне хіба што з указ-



### Дзе варта быць

9 кастрычніка а 19-й у менскім клубе «Акварыюм» (Кульман 14) адбудзеца вялікі канцэрт-прысьвячэнне памяці Джона Ленана, якому ў гэты дзень спounілася 60 год. Склад удзельнікаў пакуль захоўваецца ў сакрэце, аднак вядома, што ўсё музыкі будуть выконваць свае вэрсіі клясычных песняў The Beatles і самога Ленана.

У Канцэртнай залі «Менск» 12 кастрычніка адбудзеца канцэрт гурту «NRM» пад назваю «Тры чарапахі» — пачатак канцэртнага трупу групы па ўсёй Беларусі. Відовішча мае быць тэатралізаванае.

### Лісты ў рэдакцыю

## Ня хочам расейскага гербу

Маладечанаў прымушаюць памяніць герб места. Інцыдэнт гэтае мае менскіе паходжаныне і звязаны з уніфікацыяй гербаў Меншчыны. Важна адціміць, што нашае места да Меншчыны належыць зусім нішмат часу, а так заўжды адносілася да Віленскага краю. Гістарычна склалася так, што нашае горады на межы Майдзіборскага права, а значыць, і гербы, які быў створаны толькі ў 1987-88 г. цінкер ужо ніякіхікамі сп. Каханоўскім і Герасіменкам да съвятыніяў шахцысцігодзідзя места. Гэта быў выява трохрогай квяткі-лапары, чыя сымболіка была зразумелая ўсім маладечанцам. Той герб быў распрыжаваны на тысячах самых розных вырабаў. Файны быў герб.

І вось — яго мяніюць. На гаронках «Маладечанскай газеты» (у прастамоўі — «Брахалавкі») быў абвешчаны конкурс на новы варыянт герба. Была створана адмысловыя камісіі. Да паклугаў тут зішлых краязнаўцаў ніхто не звярніўся, гіхто з пішанаваных нашай інтэлігенцыі юдзей у гэтым справе ніхто не ўдзельнічыў. Нарэшце спыніліся на жаночай выяве, якая нібыта мелася ў старым касцёле, але краязнаўцы кажуць пра спрочнасць такіх аргументаў нябяспеку адхыду да расейскіх геральдичных традыцыяў.

А самое места пачуху лепшае. Увесну зынесьлі помнік Леніну, што стаяў перад мурам беларускай гімназіі, па ўсім горадзе часта густа спатыкаеш патрыятычныя надпісы ѹлёткі, а новы бургамістар, этнічны расеец сп. Чурсін, у інтарвю дзяржавайным СМІ прызнасцца ў сваіх сымпатыях да беларускай мовы...

Сяргей Рак, Маладечна

Пятро Ламан,  
актор Коласаўскага тэатру,  
Віцебск

водгукі

### Чыкі-Чыкін чыкі-Чыкіна

У мінулым нумары «НН» БТшынага называўся «Чыкі-Чыкін». У пятніцу ў «Беларускай Деловай Газете» пад рубрыкай «Галебачаньне» выйшоў артыкул «Чыкі-Чыкін» за подпісам «Аддзел інфармацыі «БДГ», які амаль паўтарае «нашанскі». Фразы толькі месцы краіх змененыя, ды па-расейску. Відаем нашы расейскамоўныя сబроў, але просім у будучыні ўсё ж спасылацца на першую беларускую газету.

«Аддзел інфармацыі НН»

### ТОНКАСЦІ КАНАЛІЗАЦЫІ

Шаноўны Б.Т. у мінулым нумары «Нашай Ніве» з нагоды публікацыі ў «Звяздзе» расейскамоўнае ўкладкі Парляманцкага Сходу са зношэннем дзяржавы Беларусі і Расеі называў мяшцоўню «Народную Газету» «наймацнейшым нацыянальным выданнем». Відаць, Б.Т. даўно не чытаў «Народнае Газеты», бо пасля Сярэдзіча нічога нацыянальнага там ніяма, як зрешты, і народнага, і монцнага. Цяперашні рэдактар Шыманскі, які раней узначальваў «Беларускую газету», зрабіў з «НГ» хутчэй «Сельскую газету» або «Жэньмін жыбао» (як яе называла ўжо называла «НН»).

Шкада, вядома, што сапраўды нацыянальная «Звязда» дайшла ўжо да таго, што друкую чатыры старонкі па-расейску з адыйзнымі артыкуламі ды словам «Беларусі» ў загалоўках. Нават Юрэй Лашкевіч зрабіўся ва ўкладцы «Юріем».

Але ўсё адно гэта не дасправа. Б.Т. парайоўваў «Звязду» з «НГ» ды называлі ёй разам «двумя наймацнейшымі выданнямі». Пакуль «Звязда» такога зদзеку не заслужыла. Дый Б.Т. (бяз кропак) называў нацыянальным можна толькі ў дукосці: «Першы нацыянальны гэлеканал». Хутчэй бы ён «сканал», бо надта ўсіх нас «доканал». Вачыма беларусы съвятыя бачыцца гэтае: лепш ня мець мяшцове тэлевізіі зусім, чым глядзець дыасліва слухаць такую каналізацыю.

Таму на будзем дапушцяць да гэтай кампаніі «Звязду», О.К.?

Ю.О.



Нацыянальны  
прэс-цэнтар Беларусі  
запрашае ўзяць удзел  
у сэмінары

12—13 кастрычніка ў Менску (двуходзённы)

Ужываныне новага Грамадзянскага кодэкса  
Рэспублікі Беларусі ў бугальтарскім уліку і  
ягоны ўплыў на падаткаабкладаньне.

Узаемасувязь з новай рэдакцыяй закону  
«Аб бугальтарскім уліку і справаздачнасці»

1. Прымененіне новага Грамадзянскага кодэкса  
Рэспублікі Беларусі ў бугальтарскім уліку і ягоны  
ўплыў на падаткаабкладаньне.

2. Пра новую рэдакцыю Закону Рэспублікі Беларусі «Аб бугальтарскім уліку і справаздачнасці» і іншых новаўядзеніях у галіне рэгуляванія  
бугальтарскага ўліку (нацыянальныя стандарты,  
ціто прымаюцца і рыхтуюцца).

Удзельнікам сэмінару будзе выдадзены вялікі і  
вычарнальны накунак дакумента на гэтую тэму.

Кошт удзелу — 26 400 рублёў (у тым ліку ПДВ  
20% — 4 400 рублёў).

Дзее систэма зыніжак!

Запіс і даведкі праз тэл.:  
(017) 226-72-61, 226-86-81, факс 223-55-40.



## Чатыры замовы выбараў

**Найлепшая форма байкоту – забраць бюлетэн дадому**

У Беларусі апошнім часам было шмат гаворкі наконт чатырох заходных умоў для прызначаных выбараў свободнымі ды справядлівымі. Я пераказаў іх ня буду, бо ўсе разумеюць, што Захад вынікі выбараў 15 кастрычніка не прызнае. Таму хацеў бы парадыць нашай апазыцыі не спрацацаў ужо, ці варта было балітавацца ў палац прадстаўнікоў, а думаць пра наступствы. Ужо сёньня трэба распрацоўваць плян далейшых паводзін, а ён, на мяту думку, мусіць грунтавацца на чатырох замовах, якія апазыцыі маюць паўтараць, як малітву:

1. Паколькі палату №2 Захад не прызнае паўнаварстаным парламентам, трэба змагацца за правядзенне ў 2001 г. адначасовых парламэнцікіх і прэзыдэнцікіх выбараў пад міжнародным кантролем.

2. Новы прэзыдэнт усё адно выбраную сёлета палату распусціць і правядзе даторміновыя парламэнцікі выбараў, а калі ўлада захавае Лукашэнка, дык тады палата, як і сёньня, ня будзе мець апіянікага ўплыву.

3. Большасць ціяперашніх палатнікаў у палату №2 на трапіць – з іх ліку ўсяго 38 кандидатаў, — таму трэба паспрабаваць аднавіць працу Вярхоўнага Савету 13-га склікання з узделам пакрыўджаных кшталту пінскага

Волкава ды слуцкага Карпіевіча (паводле Канстытуцыі 1994 году паўнамоцтвы ВС-13 сапраўдныя да абрання ВС-14).

4. Найлепшая форма байкоту – прыйсці на выбары і забраць бюлетэн дадому ў якасць сувеніру. Апазыцыя ўжо зарас можа паабязцаць, што пасля змены ўлады старыя бюлете́ні ад 15 кастрычніка 2000 г. будуть даваць права на поўную льготу – напрыклад, на банкаўскія крэдыты або на бясплатны праезд у транспарце (некі жа траба аддзягчыць цяпешашнім змагарам з рэжымам). Вядома, абліччыне давядзенца выкананца.

Спадзяюцца, што мас чатыры замовы дапамогуць апазыцыі перамагчы ў гэты кампаніі. Наконт апошняй хача заразніць, што нават калі людзі на пойдуть на выбары, патрэбныя лічбы намалююць і бюлетэні ўкінуць за іх. А вось сувонірныя бюлете́ні можна потым прадэмантраваць міжнароднай супольнасці. Замест бюлете́ні ў трэба кідаць у скрынкі чыстая аркушы паперы, якія трэба ўзіць з сабою на ўчастак 15 кастрычніка. А бюлете́ні будуть галасамі "за" на бясплатным і дасыціным рэфэрэндуме ў падтрымку тых чатырох умоў, з якіх я пачаў свой ліст.

Юры Віктаровіч, Менск

выбары і вырабы

## Ціхі выбарчы маразм

**З калекцыі Маладога Фронту**

**Праваслаўны Чартовіч**

Са звароту кандыдата У.Чартовіча, лідэра "Праваслаўнай ініцыятывы". Усходняя выбарчая акруга № 106.

"Голосуйте за православного Чартовіча!"

**Памагу з фізіялётгіяй**

З праграмы І.У.Анташкевіча, Сухараўская выбарчая акруга № 101.

"В ходе возможной депутатской деятельности я беру также обязательства более глубоко и всесторонне изучить другие социальные проблемы, имеющиеся в округе, и по мере сил устранять шаг за шагом трудности в жизнедеятельности избирателей".

**Галасуйце 242-86-84!**

"Поддержка и пропаганда белорусской культуры, языка, устранение препятствий для развития культуры других ветвей и их равноправия".

## КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКИ

Заполните эти купон, и мы надрукуем Вашу абвестку (на больше за 15 слов) бесплатно. 220050, Минск, а/с 537

Тэкст \_\_\_\_\_

Імя і прозвішча \_\_\_\_\_  
Адрес, телефон \_\_\_\_\_

## ПРЫВАТНАЯ АБВЕСТКА

### АНГЕЛЬСКАЯ МОВА

Выкладанье ангельской мовы. Слава. Т.: 206-13-34

### ВІТАНІІ

Ірэнку і Дзям'яна вішуем з нараджэннем сына. Сябры Вітаем Эдуарда Галустава з Днём настаўніка! Беларусь пачынаеца з беларускай Адукацыі. А ня з чаркі ды сквакі! Трымайся! Хлопцы-калядоўшчы

Я люблю NRM. 220037, Минск, зав. Сталетава, 12-1, Алену Гарадзенскіх змагароў з рожымам вітае Конрад Міхельсон!

Берасцейская Ярына, Ярынка, Ярочка, Яруна, Яруся, Яруля, Ярыша, Ярынка, Ясечка. З Днём народзінай! Мурманскі вадалу

Ярина Берасцейская! Мы нахнялі, нахняем і будзем цябе нахняць! Мужчыны Берасця

Ярина! Спадзяюся напіцца на твой Дзень нараджэння. Сустракаемся на Лысай Гары. Відзьмарка пітага кола

Мядзведзю, любы, вінчую з Днём народзінай! Красанка

### ГАТАВАЛЬНАЯ

Гатавальню новую (прылады металічныя) нядорага праца. Д/з 220089, Минск-89, Курыла Ю.В.

### ЗДЫМЕМ КВАТАРУ

Маладая сям'я здыме недарагую кватэру з тэлефонам. Гарантую парадак, магчымая перадаплата. Т.: 262-07-70, 223-31-07

### КАНТАКТЫ

Жадаю пазнаёміца, Надзея, 24 гады. Т.: 220-28-95, 9.00-17.00

Старыкевичу: Ведаеш, мая мара лабачыць Прагу хутка зьдзейсніцца. Аленка

Фан-клубу: чаму Сычябуля, беларуска па нацыянальнасці, так можна розыница ад іншых беларусаў?

Першакурсніца з "Пагоні": мы ёсьць і нас шмат. Свяядомы студэнт ВДУ. Віцебск, 210032, а/с 29-а; netya@mail.lv

Да ведама беларускага патрыёта зь непашкоджаным саветам сялянскім сумленлем сп. Дубаўца. Ни усе чытачы "НН" перайшлі да калібрантаў. Чорны Бусел

Нацыяналісты Кобрын'яй рабіць! Яднаемся і ідзем уперад разам! Т.: 2-55-33, штавечар (пасля 19.00)

Сп. Бахун! Ці не збираецца Вы паўтарыць подзыві К.Каліноўскага, які "не кажа никога, бо занадта Радзіму любі"? Вам эта траба? А.П.

Беларускі нацыяналісты Гарадзеншчыны! Чакаем Вашы лістоў на адрес: 230003 Горадня-3 а/с 100

В.Шыгу. Канчатца XX стагодзінфе. Кіданце сваё сабакаву чытак

Агенцтва "Ю.С.Ньюс" уладкує сп. Старыкевича загадчыкам аддзелу пісмам (або «Classifieds»).

Хлопец (24), в/а, шукае сібра. Захаплены: тэатр, гісторыя, преса, падарожнік, "ARCHE". 220074, Минск-74, а/с 208

Цікавы мужчыні шукае актыўных сібров сярод вайскоўцаў ці міліцыянтаў. А/с 78, 220141, Минск

GegaRuch запрашае да згуртавання маладых інтэлектуалаў, якія цікавыя інзаганствам, völkisch-ідэяй, канспірапаціі і экстрамісмі палітычнымі пльнынамі. 220050, Минск, а/с 342

Gega Ruch мае намер згуртаваць усіх адптоўкі крыўскіх містэрый да прыхылкай ідэяй Юліоса Эвалы. 220050, Минск, а/с 342

Шкляры Гарадзеншчыны! Дапаможам заснаваць бюлете́н у вашай навучальнай установе. Лістайце: 230009, "Ліцейплюс", Гродна, а/с 30, yulena@mail.ru

Майстэрства "Зыёнгшын" – мудрасць і здароўе! Ад Вас капэрта са зв/а+купон б/а. А/с 9, 246008

### Кнігі, пэрэдъёдкі

Набуду 6 том Беларускай энцыкляпедыі. Т.: 38-80-17

Куплю "Энцыкляпэдію літаратуры і мастацтва Беларусі", томы 1-3, 5. Фёдар. Т.: 283-27-34

Паведамляю, што маё імя ў газэце "Радава Беларусь" дру-

Паштовая скрынка

У.М.-Г. зь Менску. Абы не сядзелі склаўшы

рукі. У банданах, без банданаў...

Міколу К. зь Віцебску. Ваш "Тутэйшы дыялёт" не пасуе для газеты. Пропануюце яго нейкаму часопісу — "Arche", "Калосось" або "Фрагментам" — ці распаўсюджвайце самадрукам, як сваёго часу разыходзіліся дысыдэнцікія "Гутарка старога дзеда", "Ліст Мацея Бурачка" і г.

Максіму І. зь Менску. Гэта яшчэ не газэтыны артыкул. Практыкуцца. Толькі гады і практика здольныя надаць ладу думкам.

Юр'ю Ч. зь Пінску. Рубрыкі "Элікон" пакуль не вымалёўваюцца. Прозы будзе шмат, і добры. Перакладаў вельмі багаты друкаваны часопіс "Arche", райм Вам яго. У красным пісменстве загадам зьверху цяжка нечага дабіцца: вось існуе ў нас шэсцьць дзяржавных літаратурных часопісаў і адна газета, і што? Важная ня колькасць, а якасць. І аддай мы яшчэ адну паласу пад старонку праазнічнага радка, аўтаркія беларускія літаратурныя не засталася б у мінульым. Дзеля перададзення яе важней прывучыць літаратараў і грамадзтва ставіць нацыянальныя інтарэсы перад уласнымі.

Аляксандру Ф. зь Менску. Тэма князя Вітаўта і запрошаных ім габрэйў цікавая. Але, чытаючы Ваш артыкул, не адчуваеш ані духу таго часу, ані духу тых першых габрэйў. Новых гісторычных звестак Вы таксама не дадаце.

Вольфу Р. зь Менску. Прыватны выпадак з Вашага жыцця не разыўся ў гісторыю, зразумелу іншым чытачам. Хіба што з-за брачку малаянічых дэталяў і мясцовага каліярту.

Наша Ніва [41] 9 кастрычніка 2000

...не стыдзяся Эвангелья Христовага, бо спа Божая ёсьць на збручанне кожаму, хто верне. Рым. 1:16  
**БЕЛАРУСКАЯ ЭВАНГЕЛЬСКАЯ ЦАРКВА**  
Найбажнісна штоднялі ў Менску а 17-і гадзіне:  
вул. Любімава 21-56, тэл.: 279-71-31, 270-89-87.  
Штоднялі ў Асіповічах а 10-і гадзіне: вул. Леніна 40, тэл.: 20-840

кецца без маёй на тое згоды. Алену Баршчускай

Набуду невялікі **НЯМЕЦКА-РАСЕЙСКАЯ МЭДЫЧНЫ СЛОУНІК** або

вазму пакарыстца на пэўны час за плату. 246027, Гомель-27, а/с 89, Аляксандар

Найбажнісна штоднялі ў Горадні: часопісы «Arche» і «Arche-Скарны» выйдзяцца на выставе ўздыў-віда-кнігападгрупкі, што прадае штоднялікія і серады 17-й да 20-й на вул.Маркса, 11 (другі паверх)

Выйшаў новы нумар весніка Гарадзенскага Маладога Фронту «Дзіда». Шукаем каспандэнтапа Гарадзеншчыне! Лістайце: 230003, Горадня-3 а/с 110

**БЮЛЕТЕНЬ "ВЕРАС"** №7. Замаўляйце. Ад Вас капэрта. Віцебск, 210032, а/с 29-а. Gzeta@veras.fzs.com

**№6 (15) "Радава Беларусі"** — новае пра "славянскасць" беларусаў, факты з гісторыі апошніх німецкай акупациі, аналіз асвялення CMI расейскіх падзеяў. Ад Вас капэрта +100 р. (Не пазначайце на капэрце назову газеты)